

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Faculteit Rechtsgeleerdheid

ACADEMIEJAAR 2018-2019

Deel I – Paper: digitalisering van het notariaat: waar staan we vandaag en op welke grenzen stoten we nog?

Deel II – Letter to client

Deel III – Noot: onderscheid tussen een ascendentenverdeling en een dubbele akte: belang onder het huidige recht

PROMOTOR: prof. F. BUYSENS

BEGELEIDER: dhr. Geert Paul Nouwkens

Masterscriptie ingediend door

Céline JANSSENSWILLEN

Bij het eindexamen voor de graad van

MASTER IN HET NOTARIAAT

Studentennummer: r0466822

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Faculteit Rechtsgeleerdheid

ACADEMIEJAAR 2018-2019

Deel I – Paper: digitalisering van het notariaat: waar staan we vandaag en op welke grenzen stoten we nog?

DANKWOORD

Eerst en vooral wil ik graag Jo Vercruyse en de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat bedanken om mij te ontvangen voor een interview. Tijdens dit gesprek werd zeer open gecommuniceerd over de aanpak van de Federatie. Daarnaast werd een duidelijke uiteenzetting gegeven over de opstart van een digitaliseringsproces en over hun toekomstvisie m.b.t. dit onderwerp.

Daarnaast wil ik prof. Buysens bedanken voor de goede organisatie van de opleiding en om mij de kans te geven dit onderwerp te onderzoeken. Deze onderzoeksvragen hielden mij reeds voor de aanvang van de opleiding bezig en ik ben zeer dankbaar dat ik mij hier verder in heb kunnen verdiepen.

Ik wil bij deze ook graag mijn ouders bedanken voor de financiële ondersteuning, waardoor ik nog een bijkomend jaar kon studeren en mijn zus voor de eindeloze aanmoedigen. Ook een dankjewel aan Mathijs, die mij motiveert mijn doelen na te streven en mij steeds aanmoedigt om kritisch te denken.

Als laatste ook bedankt aan mijn stagemesters, Saskia en Priscilla Claeys. Dankzij hun onuitputtelijk enthousiasme, hun vakkennis en hun passie voor het beroep, heb ik zeer veel kunnen bijleren tijdens mijn studiestage.

INHOUDSOPGAVE

DANKWOORD	I
A. INLEIDING	1
B. DIGITALISERING VIA EEN AD-HOC BENADERING	2
I. EVOLUTIE VAN HET DIGITALISERINGSPROCES.....	2
II. RECENTE INITIATIEVEN	3
C. DIGITALISERING VIA EEN STRUCTURELE BENADERING.....	5
I. DE NOTARIËLE AKTE GEDIGITALISEERD	6
<i>een gedematerialiseerde akte</i>	6
formele authenticiteitsvereisten	6
het probleem van de eeuwigdurende bewaring	7
<i>een stapje verder</i>	8
toevoegen van een tijdstempel	8
digitale tussenkomst	9
II. DIGITALE AKTE VIA EEN BLOCKCHAINNETWERK	11
<i>voldoende waarborg?</i>	11
<i>een aantal op te lossen vraagstukken</i>	12
identificatiecontrole.....	12
controle van de wilsbekwaamheid	13
onomkeerbaarheid	14
codering van de wetgeving	14
dictee en de voorlezing.....	14
algemene onpartijdige raadgevingsplicht	15
D. CONCLUSIE.....	17
BIJLAGE I: DE ELEKTRONISCHE HANDTEKENING VIA PUBLIC KEY CRYPTOGRAPHY.....	18
BIJLAGE II: BLOCKCHAIN	19
BIJLAGE III: VERBATIM TRANSCRIPTIE INTERVIEW FEDNOT	21
BIBLIOGRAFIE.....	25

A. INLEIDING

Het notarisambt wordt ingezet om verschillende belangrijke stappen in het leven van de burger juridisch te ondersteunen. Het staat daarom met beide voeten in de samenleving. Dit maakt dat verandering inherent is aan het ambt. Het moet steeds aangepast zijn aan de maatschappelijke noden. Onze samenleving is de laatste decennia geëvolueerd naar een digitale samenleving. Elke sector in de economie wordt geconfronteerd met digitalisering en ook onze communicatie verloopt grotendeels digitaal. Afgelopen zomer werd het notariaat verweten nog onvoldoende te zijn aangepast aan die digitale evolutie.¹ Dit mag echter geen verwijt zijn aan het notariaat. Het moet op continue basis haar functie vervullen en de orde bewaren in een soms verwarde maatschappij. Het moet rechtszekerheid bieden. Het is niet aan het notariaat om 'zichzelf' opnieuw uit te vinden. Het is wel aan de overheid om het algemeen belang voorop te stellen en continu kritisch te kijken naar de evolutie van het ambt. Met name door de vraag te stellen: *“Is het ambt voldoende aangepast aan onze (digitale) samenleving?”*

Minister van Justitie Koen Geens heeft hiervoor reeds de eerste stappen gezet. Twee notarissen stelden een plan op over de toekomst van het ambt.² Daarnaast heeft de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat³ een aantal digitaliseringsprojecten opgestart, waarvan deze paper een overzicht zal geven. Deze initiatieven zijn echter voornamelijk hulpmiddelen, die de uitoefening van het ambt moeten vergemakkelijken. Men hanteert daarbij een ad-hoc benadering (*top-down*), die ongetwijfeld op haar grenzen zal stoten. Wil men dan een stap verder gaan en wil men een echte digitale transformatie doorvoeren, dan moet men ook nadenken over een structurele benadering (*bottom-up*). Waarbij men het huidige kader loslaat en teruggrijpt naar de doelstelling van het notarisambt.

Vanuit die tweede en meer fundamentele benadering zal deze paper de volgende onderzoeksvraag trachten te beantwoorden: *“Kan men de doelstelling van een notariële tussenkomst op een digitale wijze bereiken?”* Men stelt soms de vraag naar de rol van de notaris binnen een digitale samenleving. Dit mag mijns inziens niet de focus zijn binnen kritische reflectie, aangezien die vraagstelling reeds vertrekt vanuit de traditie. De middelen die we vandaag in een digitale samenleving ter beschikking hebben, laten ons misschien toe om de doelstelling op een totaal andere wijze te bereiken. Om dit te weten moet men het vertrouwde werkkader durven loslaten. In deze paper zal de focus liggen op de juridische mogelijkheden van een digitale transformatie. Voor de technische details zal soms verwezen worden naar de bijlagen en via voetnoten naar andere werken, die de lezer toelaten zich verder te verdiepen in de besproken technologie.

¹ M. VANDE REYDE, *Schiet niet op de notaris, maar stem onmondige politici weg*, Knack, 9 maart 2018, <https://www.knack.be/nieuws/belgie/schiet-niet-op-de-notaris-maar-stem-onmondige-politici-weg/article-opinion-974957.html>; K. DELBEKE, *Maakt blockchain een notaris overbodig?*, De Standaard, 22 september 2017, http://www.standaard.be/cnt/dmf20170922_03087623; M. VANDERSMISSEN, *Moet het notariaat op de schop? Schaf het notariaat voor eenvoudige taken af*, Knack, 7 maart 2018, <https://www.knack.be/nieuws/belgie/moet-het-notariaat-op-de-schop-schaf-het-notariaat-voor-eenvoudige-taken-af/article-longread-973025.html>.

² T. VAN SINAY, P. NICAISE, *Een toekomst voor de juridische beroepen – het notariaat*, 2018, https://justitie.belgium.be/sites/default/files/een_toekomst_voor_de_juridische_beroeppen_het_notariaat_-_un_avenir_pour_les_professions_juridiques_le_notariat.pdf.

³ KFBN, hierna Fednot genoemd.

B. DIGITALISERING VIA EEN AD-HOC BENADERING

I. EVOLUTIE VAN HET DIGITALISERINGSproces

De Fednot is in 2000 gestart met het digitaliseringsproces van het notariaat. In een eerste fase hebben zij de digitale communicatie tussen de notarissen onderling mogelijk gemaakt via een beveiligd netwerk.⁴ Vervolgens werd een digitaal portaal opgericht: het e-notariaat. Dit portaal bevat een vijftigtal applicaties, waarmee men opzoeken in het rijksregister kan doen, databanken kan raadplegen, voorkeuren kan aanbieden etc. In een tweede fase heeft men ingezet op de communicatie met de overheid. Sinds 2015 zijn notarissen verplicht hun akten elektronisch te registreren, gelijktijdig met overschrijving ervan.⁵ Daarnaast kan de notaris via het *e-Depot* de oprichtingsakte van een vennootschap digitaal neerleggen.⁶ Sinds de wijziging van art. 32ter Ger. W. heeft de wetgever nog een derde fase toegevoegd. Via *eBox* kan men nu ook digitaal communiceren met de andere actoren van justitie.⁷

De digitale gegevensbanken op het e-notariaat bevatten informatie omtrent het bestaan van bepaalde notariële akten (de aard, de datum en de identificatie van partijen) en daarnaast de gegevens van de notaris, die de akte fysiek in bewaring houdt.⁸ Zo bestaat er het centraal register der testamenten (CRT) met vermeldingen van het bestaan van testamenten en huwelijkscontracten, die een clause bevatten m.b.t. de afhandeling van een testament. Sinds 1 september 2018 heeft men bovendien het CRT⁺ opgericht. Deze bevat (het bestaan van) alle erfovereenkomsten. De bedoeling is om beide databanken in de toekomst samen te voegen tot één databank. Daarnaast bestaat er tevens het centraal register van samenlevings- en huwelijksvereenkomsten (CRH), waarin de notaris sinds 2011⁹ alle huwelijksvereenkomsten (of wijzigingen daarvan) moet laten opnemen, binnen de vijftien dagen na het opstellen van de akte.¹⁰ Sinds 1 september 2015 dienen notariskantoren ook alle samenlevingscontracten toe te voegen.¹¹ Verder kunnen burgers via *MyBox* zelf nagaan of zij al dan niet een huwelijks- of samenlevingsakte hebben laten opmaken en bij welke notaris deze akten zich bevinden.

⁴ A. KEEREMAN en R. BOONE, "Stap voor stap naar een echte digitale justitie", *Juristenkrant* 2017, afl. 346, 8-9.

⁵ S. ROELAND en H. PELGROMS, "Aanloop naar elektronische aanbidding ter registratie en op het hypotheekkantoor: impact voor het notariaat", *Not. Fisc. M.*, 2014, nr. 4, (82) 98-99; P. VERBEECK, "eRegistration: van voorbereiding tot implementatie", *Notarius* 2014, 76-77.

⁶ C. VAN SEVEREN, "Diversebepalingenwet van 14 januari 2013 beoogt werklastermindering binnen justitie", *NNK* 2013, nr. 3, (3) 7.

⁷ Art. 32ter Ger. W. (K.B. 16 juni 2016, *BS* 22 juni 2016); K.B. 9 oktober 2018 tot wijziging van het K.B. van 16 juni 2016 houdende de elektronische communicatie overeenkomstig artikel 32ter van het gerechtelijk wetboek, *BS* 16 oktober 2018).

⁸ P. Taelman, "Potpourri en het notariaat" in A. Wylleman (ed.) *Rechtskroniek voor het notariaat - Deel 29*, Brugge, die Keure / la Charte, 2016, (43) 54.

⁹ K. BOONE en V. DE BACKER, "Capita selecta van de meest gestelde vragen over het CRT/CRH - Meer dan 1 jaar na de inwerkingtreding van het nieuwe CRT en CRH", *Notamus* 2012, nr. 2, 49-50

¹⁰ Art. 1391, lid 2 BW. (sanctionering)

¹¹ Art. 5 Koninklijk besluit van 21 juni 2011 houdende het beheer van de centrale registers van testamenten en huwelijksvereenkomsten.

¹² S. DEVOS, "De recente wijziging van de bekendmaking van huwelijksvermogensstelsels, wettelijke samenwoningsovereenkomsten, wijzigingsakten en vonnissen en arresten daarover.", *T.Not.* 2015, nr. 12, (809) 814.

II. RECENTE INITIATIEVEN

Fednot heeft de laatste jaren meer projecten verwezenlijkt zoals *MyBox*, die de relatie tussen de notaris en de burger digitaliseren. Een medewerker van de federatie heeft in een interview ([Bijlage III](#)) toegelicht hoe een digitaliseringsproject binnen de federatie tot stand komt. Daarnaast bleek uit dit interview dat de federatie ook naar de toekomst toe meer zal focussen op de wat de burger verwacht van de notaris met projecten zoals een online afsprakenkalender, de chatbot, ... Een van de recente digitaliseringsprojecten van Fednot is ook *Biddit*: het online platform voor de elektronische openbare verkoop. Doordat het Hof van Cassatie in 2016¹² uitdrukkelijk bevestigde dat ook een virtuele openbare verkoop onder het monopolie van de notaris valt¹³, heeft men een aantal wetgevende initiatieven genomen om de elektronische openbare verkoop mogelijk te maken.¹⁴ Vervolgens heeft Fednot de volgende stappen gezet om het *Biddit*-platform te ontwikkelen.¹⁵ Het grote voordeel is dat men via deze weg een breder publiek kan aanspreken.¹⁶

Voor verkoop via het online platform, gaat men in drie fasen te werk. In een voorbereidende fase gaat de notaris een dossier samenstellen, na de nodige informatie te hebben verzameld over het onroerend goed. Die informatie zal hij samen met de verkoopvoorwaarden uploaden.¹⁷ In een tweede fase kan men een bod uitbrengen. Teneinde een bieding enkel mee te volgen zonder participatie, volstaat het om louter een (mogelijk anoniem) account aan te maken. Wil men zelf een (bindend!) bod uitbrengen moet men zich identificeren via een eID of de *itsme*-applicatie. Voor die registratie moet men ook de verkoopvoorwaarden goedkeuren.¹⁸ In een laatste fase vindt de toewijzing plaats. Men dient de akte fysiek te ondertekenen op het kantoor van de notaris binnen tien werkdagen na het sluiten van de biedingen. Net zoals bij een fysieke openbare verkoop kan de verkoper nog steeds beslissen om niet meer te verkopen, zonder motivering.¹⁹ Indien de hoogste bieder insolvent blijkt of er onduidelijkheden zijn m.b.t. de identificatie, kan ook de notaris het hoogste bod weigeren.²⁰

Een ander recent digitaliseringsproject is de oprichting van een elektronisch effectenregister. Dit project kwam tot stand via een samenwerking met accountants en belastingconsulenten (IAB) en zal in werking treden op 1 mei 2019. Een veelvoorkomend probleem bij een papieren register was dat men een dit gemakkelijk kon manipuleren. Daarnaast geraakte het ook soms kwijt of werd het beschadigd. Hiervoor zal een elektronisch effectenregister meer garanties kunnen bieden.

¹² Cass. 9 juni 2016 (1ste K.) (AR C.15.0360.N), AC 2016, nr. 6 1337-1342

¹³ Voor meer zie: ¹³ L. SPELTINCKX en M. DE POTTER DE TEN BROECK, "Het begrip openbare verkoop in een modern jasje", *NFM* 2016, nr. 9, (314) 316; D. MICHIELS, "De elektronische openbare verkoop in het licht van de rechtspraak van het Hof van Cassatie", in F. BUYSENS en A.-L. VERBEKE, *Notariële actualiteit 2016-2017*, (77) 84-85.

¹⁴ Art. 1193 Ger. W.; Wet van 11 augustus 2017 houdende invoeging van het boek XX 'Insolventie van ondernemingen' in het wetboek van economisch recht, BS 11 september 2017; L. SPELTINCKX, "De openbare verkoop in het digitale tijdperk", *Not. Fisc. M.* 2018, nr. 8, 251; R. JANSEN, "De openbare verkoop in een nieuw jasje", *RW* 2017-2018, nr. 42, 1642; D. MICHIELS, "Tips 'n tricks voor biddit", in *liber amicorum Aloïs Van den Bossche*, Brugge, Die Keure, 2019, (475) 478.

¹⁵ L. SPELTINCKX, "De openbare verkoop in het digitale tijdperk", *Not. Fisc. M.* 2018, nr. 8, 251; X, "Openbare verkoop onroerend goed is eenvoudiger geworden", *de Juristenkrant* 2018, aflevering 373, 10.

¹⁶ G. BENJAMIN en K. DRIESENS, "Vijf notarissen geven tekst en uitleg bij hun ervaring met het nieuwe online veilingplatform Biddit", *Notarius* 2018, 79-83.

¹⁷ L. SPELTINCKX, "De openbare verkoop in het digitale tijdperk", *Not. Fisc. M.* 2018, nr. 8, 251.

¹⁸ L. SPELTINCKX, "De openbare verkoop in het digitale tijdperk", *Not. Fisc. M.* 2018, nr. 8, (251) 254.

¹⁹ D. MICHIELS, "Tips 'n tricks voor biddit", in *liber amicorum Aloïs Van den Bossche*, Brugge, Die Keure, 2019, (475) 480.

²⁰ L. SPELTINCKX, "De openbare verkoop in het digitale tijdperk", *Not. Fisc. M.* 2018, nr. 8, (251) 254.

Ook de wetgever heeft bijkomende stappen gezet in het digitaliseringsproces. Zo heeft ze o.a. de mogelijkheid ingevoerd om een akte op afstand te verlijden.²¹ Hiermee had ze als doel om een administratieve vereenvoudiging te realiseren in het licht van de huidige maatschappelijke tendensen.²² Naar mijn mening doet de term “akte op afstand” onterecht de indruk ontstaan dat er geen fysieke verschijning vereist is. Nochtans moet elke partij fysiek aanwezig zijn bij een notaris naar keuze. Het volstaat echter wel dat elke partij aanwezig is bij zijn eigen notaris. Via een beveiligd netwerk wordt er een videoconferentie georganiseerd tussen de verschillende notarissen. Alle partijen kunnen de voorlezing volgen en eventuele discussiepunten bespreken. De papieren akte bevindt zich bij de notaris-minuuthouder. Bij een koopovereenkomst zal men voor de ondertekening moeten werken met een notariële volmacht. Men geeft een volmacht aan een medewerker, die aanwezig is bij de notaris-minuuthouder.²³ Die medewerker zal dan fysiek de akte ondertekenen voor naam en voor rekening van de lastgever, zodra de tussenkomende notaris daartoe de bevestiging geeft.

²¹ Art. 9 §3 O.W.N. (Gewijzigd bij art. 167,2° Wet 6 juli 2017 (BS 24 juli 2017)).

²² Wetsontwerp houdende vereenvoudiging, harmonisatie, informatisering en modernisering van bepalingen van het burgerlijk wetboek en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *Parl. St.* Kamer 2016-2017, nr. 2259/1, 128-129. (Memorie van toelichting, art. 167).

²³ C. ENGELS, “De gedematerialiseerde openbare verkoping van een onroerend goed in het gerechtelijk wetboek”, *T. Not.* 2018, (257) 272-273.

C. DIGITALISERING VIA EEN STRUCTURELE BENADERING

Bovenstaande hulpmiddelen kunnen de uitoefening van het notarisambt makkelijker en efficiënter maken, maar zijn oppervlakkig van aard. *Biddit* maakt het weliswaar een elektronische openbare verkoop mogelijk, maar dit betreft enkel de voorafgaande fase. De uiteindelijke toewijzing geschiedt vandaag nog niet digitaal. De akte op afstand biedt ook slechts een beperkt voordeel, aangezien men voor de ondertekening van de papieren akte een notariële volmacht moet opstellen.²⁴ Deze volmacht is weliswaar vrijgesteld van registratierechten²⁵ en het recht op geschriften.²⁶ Niettemin moeten de aktenkosten en het ereloon van die notariële volmacht betaald worden.²⁷ Het is bijgevolg mogelijk dat de verplaatsingskosten lager zijn dan de kost van het opstellen van de notariële volmacht. In dit deel zullen we via een structurele benadering (*bottom-up*) teruggrijpen naar de functie van het notarisambt om na te gaan of men de doelstelling van het ambt op een digitale wijze kan bereiken.

De notariële akte is een authentieke akte in de zin van art. 1317 BW. Dit biedt vandaag twee belangrijke voordelen. Het eerste heeft betrekking op de bewijswaarde van een notariële akte. De notaris krijgt tot op vandaag²⁸ het vertrouwen van de wetgever (*fides publica*), dat alles wat hij in uitoefening van zijn ambt *de visu et de audit, aut ex propriis sensibus* vaststelt, waarheidsgetrouw is.²⁹ Men verleent aan die vaststellingen een authentiek karakter, hetgeen tot gevolg heeft dat deze (bijna)³⁰ onbetwistbaar zijn.³¹ L. WEYTS schrijft dat dit onbetwistbaar karakter betrekking heeft op de correctheid van “*de plaats en datum van de akte, de verschijning van partijen met hun identiteit, het materieel feit van de verklaringen van partijen (niet de waarachtigheid ervan) en verder de overhandiging van de koopprijs bij een verkoop waarvoor kwijting wordt gegeven (idem voor een leningssom bij een lening) of het feit van het dictee, het schrijven door de notaris zoals het gedictieerd werd, de voorlezing en de ondertekening bij een notarieel testament.*”³² De akte geniet ook als *instrumentum* authentieke bewijswaarde.³³ Het tweede voordeel houdt in dat de notariële akte onmiddellijk uitvoerbare kracht heeft. Via een grosse, een uitgifte van de akte met formule van tenuitvoerlegging en een zegel van de notaris, kan men rechtstreeks naar de deurwaarder gaan.³⁴

²⁴ H. CASMAN, I. GERLO en B. VERMEERSCH, *De verkoopakte. Handboek voor de notariële praktijk*, Mechelen, Kluwer, 2005, 42.

²⁵ Art. 161, 14° Wetb. registratierechten.

²⁶ Art. 21, 13° Wet diverse taksen en rechten.

²⁷ C. ENGELS, “De gedematerialiseerde openbare verkoping van een onroerend goed in het gerechtelijk wetboek”, *T. Not.* 2018, (257) 272-273.

²⁸ Voor een duidelijke schets van de evolutie van het beroep notaris, zie: A.FL. GEHLEN en P.L. NEVE, *Het notariaat in de lage landen: opstellen over de geschiedenis van het notariaat in de lage landen vanaf de oorsprong tot in de negentiende eeuw*, Deventer, Kluwer, 2005, 5-9; M. OOSTERBOSCH, “Het notariaat in de Belgische territoria tijdens de Middeleeuwen” in C. BRUNEEL, Ph. GODDING en F. STEVENS (eds.), *Het notariaat in België van de Middeleeuwen tot heden*, Brussel, Gemeentekrediet, 1998, 15. (van Tabellio naar notarii publici). En: E. DECKERS, *Het notariaat: de veerkracht van Justitie*, Gent, Mys & Breesch, 1997, 16. (Van financieel doel naar een maatschappelijke doel t.t.v. Napoleon).

²⁹ Art. 1 O.W.N.; C. ENGELS, “De gedematerialiseerde openbare verkoping van een onroerend goed in het gerechtelijk wetboek”, *T. Not.* 2018, (257) 258-259.

³⁰ Enkel de procedure van valsheid in geschrifte staat nog open. (art. 19 O.W.N., art. 194 Sw.) C. ENGELS, “De gedematerialiseerde openbare verkoping van een onroerend goed in het gerechtelijk wetboek”, *T. Not.* 2018, (257) 259.

³¹ L. WEYTS, *De notariswet*, Mechelen, Kluwer, 2012, 183; A. MICHIELENS, “De gedematerialiseerde authentieke akte: waarom nog wachten?”, *T. Not.*, 2018, 278.

³² L. WEYTS, *De notariswet*, Mechelen, Kluwer, 2012, 184.

³³ L. WEYTS, *Notariële inrichting en deontologie en notariële boekhouding*, Leuven, Acco, 2007, 100.

³⁴ Art. 24 en 25 O.W.N.

Opdat de wetgever dit vertrouwen in de toekomst nog toekent aan de notaris, moet zij twee uitgangspunten hebben. Ten eerste moet zij ervan uitgaan dat de doelstelling van het notarisambt nog zinvol is. Dat het nodig is om een apart bewijsmiddel te voorzien en om partijen de mogelijkheid te geven om verbintenissen aan te gaan, die onmiddellijk uitvoerbaar zijn. Dat het zinvol is om een preventieve justitie te organiseren. Het tweede uitgangspunt moet zijn dat de wijze waarop die doelstelling wordt bereikt, de meest geschikte manier is. De omvang van deze paper is te beperkt om beide uitgangspunten in vraag te stellen. Daarom vertrekken we vanuit de premisse dat men het eens is over de wenselijkheid van de doelstelling. We focussen op het tweede uitgangspunt.

Is de manier waarop we vandaag die doelstelling bereiken de meeste geschikte in onze huidige, gedigitaliseerde samenleving? Om die vraag te beantwoorden, moeten we eerst onderzoeken of er überhaupt (digitale) alternatieven bestaan, alvorens te besluiten of die wenselijker zijn. Een eerste alternatief dat we zullen bekijken, is de vraag of men vooreerst het middel waarmee de notaris vandaag de doelstelling bereikt, kan digitaliseren. Met andere woorden: *kan men het doel van het notarisambt nog bereiken wanneer de notaris zijn vaststellingen opneemt in een elektronische akte via digitale communicatie, in plaats van een papieren akte met fysieke controle?* Een tweede alternatief gaat een stap verder met de vraag of men het doel nog kan bereiken, indien men volledige werkwijze digitaliseert. *“Kan men de doelstelling bereiken wanneer de rechtshandeling wordt vastgesteld via nieuwe technologie, zoals een blockchainnetwerk?”*

I. DE NOTARIËLE AKTE GEDIGITALISEERD

EEN GEDEMATERIALISEERDE AKTE

FORMELE AUTHENTICITEITSVEREISTEN

De wetgever heeft in 2003 de eerste stappen gezet naar een gedematerialiseerde akte.³⁵ Art. 1317 BW vermeldt dat de akte op *“elke informatiedrager”* kan bestaan. Sinds 2009 staat dit ook in de notariswet.³⁶ De huidige authenticiteitsvereisten vormen in principe geen obstakel voor de gedematerialiseerde akte. Men verschijnt immers nog steeds fysiek bij de notaris. De notaris kan bijgevolg die verschijning vaststellen en de akte voorlezen.³⁷ De partijen kunnen deze voorlezing volgen via een scherm in de aktezaal of via een tablet. De notaris kan de datum en plaats vermelden, net zoals bij een papieren akte. Hij kan evenzeer de identiteit controleren via de e-ID en deze vaststellen in de akte.³⁸ Vervolgens moeten de partijen de akte ondertekenen. Daarvoor vereist art. 1317 BW een gekwalificeerde handtekening, die voldoet aan de vereisten van art. 3.12 eIDAS-verordening. Deze wordt automatisch gelijkgesteld met een geschreven handtekening.³⁹ Van een handtekening vereist men immers dat zij

³⁵ S. VAN DEN HOVE, “De bewaringsplicht van de notaris verslag van de studiedag “notariaat en archief”, *Not. Fisc. M.* 2009, (375) 381.

³⁶ Wet 6 mei 2009, houdende diverse bepalingen, publicatie BS 19 mei 2009. A. MICHELSENS, “De notariële akte tien jaar later: er verandert voortdurend wat”, *Not. Fisc. M.* 2009, (261) 267; M. DUPONT, “La preuve au carrefour de cinq disciplines juridiques (Bérénice Fosséprez - Audrey Pütz)”, *RGAR* 2014, nr. 6, 15102-15103.

³⁷ Art. 12, eerste en vierde lid O.W.N.

³⁸ Art. 11 O.W.N.

³⁹ Art. 25 e-IDAS-verordening (Europese verordening betreffende elektronische identificatie en vertrouwensdiensten voor elektronische transacties), begeleidende wet van 21 juli 2016 (uitvoeringswet), D. GOBERT, “L’identification électronique et les services de confiance dans le règlement eIDAS”, *JDE* 2016, (250) 254-255; H. GRUAX, “De eIDAS-verordening en de begeleidende Belgische wetgeving: nieuwe marsorders voor elektronische handtekeningen en andere vertrouwensdiensten”, *Cah. Jur.* 2016/3, (53) 54-55; J. BAECK en I.

uniek en toerekenbaar is aan de ondertekende partij. De elektronische handtekening voldoet hier ook aan en kan zelfs meer garanties bieden dan een geschreven handtekening. De toerekenbaarheid wordt gegarandeerd, doordat de handtekening via een cryptografische sleutel gelinkt wordt aan de e-ID. Bij een elektronische handtekening kan men echter bijkomend ook de integriteit van het ondertekende document verifiëren. Voor een beknopte technische achtergrond, zie [bijlage I](#).

HET PROBLEEM VAN DE EEUWIGDURENDE BEWARING

Naast deze formele authenticiteitsvereisten, die geen obstakel vormen voor het gebruik van een elektronische akte, rust er op de notaris ook een bewaarplicht. Daarvoor heeft men een notariële aktenbank (NABAN) opgericht.⁴⁰ Momenteel zit de aktenbank echter nog maar in een voorlopige fase.⁴¹ Men kan enkel een uitgifte, een letterlijk afschrift van de papieren akte in minuut deponeren. In Frankrijk, waar de notaris ook een bewaringsplicht heeft, is een vergelijkbare databank reeds operationeel.⁴² Deze databank staat onder controle van de Conseil Supérieur du Notariat.⁴³ Zij bevat geen afschriften, in tegenstelling tot NABAN,⁴⁴ maar enkel gedematerialiseerde akten.⁴⁵ Daarnaast is zij enkel toegankelijk voor de notaris. Via een beveiligd netwerk (REAL) kunnen notarissen de akten wel gemakkelijk naar elkaar doorsturen.⁴⁶ De bedoeling van de NABAN is daarentegen om ook de burger toegang te geven tot zijn eigen akten. Het beheer van NABAN zal onder de bevoegdheid van Fednot vallen en nationale kamer zal de databank controleren.⁴⁷

A. MICHELENS schrijft dat: *‘het op dit ogenblik niet mogelijk is de bewaring en consultatie van digitale documenten op lange termijn te verzekeren. De notariële akten op papier bieden hier tot op heden meer zekerheid’*.⁴⁸ Conceptueel bestaat er echter geen verschil tussen de mogelijke bewaring van digitale informatie en analoge informatie. Elke hoeveelheid informatie kan namelijk uitgedrukt worden als een sequentie van karakters uit een arbitrair vastgelegd alfabet. In geschreven tekst is dit het Latijns alfabet, terwijl digitale informatie typisch binair geëncodeerd wordt. De keuze van een geschikte decodeerstandaard laat toe om elke reeks karakters in het ene alfabet eenduidig te vertalen naar een

CLAEYS, “Verkoop van een onroerend goed per e-mail? De ene vormvereiste is de andere niet”, *RW* 2017-2018, nr.20, (763) 767.

⁴⁰ Art. 18 O.W.N.; D. MICHELS, “Het hypothecair krediet na de omzetting van de hypotheekrichtlijn.”, *T.Not.* 2017, nr. 7, 568 (628).

⁴¹ B. VAN OPSTAL en S. ROELAND, “Het notariaat in de elektronische wereld”, *T. Not.* 2010, 395.

⁴² MICEN (Le Minutier Central électronique du notariat), Art. 28, derde lid n°71-941 du 26 novembre 1971 relatif aux actes établis par les notaires, *JORF* 3 december 1971; T. BLANCHET, “La réalisation du minutier central des notaires de France (la conservation des actes authentiques électroniques)”, *Petites Affiches* 2005, nr. 194, 54-56; A. MICHELENS, “De gedematerialiseerde authentieke akte: waarom nog wachten?”, *T.Not.*, 2018, (278) 282-283.

⁴³ H. KERMARREC, “Plaidoyer pour la signature d’actes notariés sous forme électronique”, *La Revue des Notaires*, 2010, 13-14.

⁴⁴ A. MICHELENS, “De gedematerialiseerde authentieke akte: waarom nog wachten?”, *T.Not.*, 2018, (278) 282-283.

⁴⁵ H. KERMARREC, “Plaidoyer pour la signature d’actes notariés sous forme électronique”, *La Revue des Notaires*, 2010, 13, nr. 49. (“*Une fois signé électroniquement, le contenu de l’acte notarié sous forme électronique ne peut être modifié (in)volontairement, il est figé. Autrement dit, les corrections qu’on pourrait être tenté de faire ou les modifications accidentelles de l’acte sont techniquement impossibles*”)

⁴⁶ H. KERMARREC, “Plaidoyer pour la signature d’actes notariés sous forme électronique”, *La Revue des Notaires*, 2010, 13-14.

⁴⁷ Toekomstig art. 18 O.W.N. Het nieuwe art. 18 O.W.N. treedt pas in werking op 1 januari 2020. Gewijzigd bij art. 183, wetsontwerp houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van het burgerlijk wetboek en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, doc.54-2259/001, *Parl. St.*, De Kamer, 16 januari 2017.

⁴⁸ A. MICHELENS, “De gedematerialiseerde authentieke akte: waarom nog wachten?”, *T.Not.*, 2018, (278) 282-283.

reeks karakters in het ander.⁴⁹ Aangezien het fysisch opslagmedium dat men vandaag gebruikt om het Latijns alfabet op te slaan (papier), evenzeer gebruikt kan worden om binaire code mee op te slaan, is er wat betreft bewaarbaarheid geen essentieel onderscheid te maken.

Anderzijds schuilt in dit citaat wellicht stilzwijgend de vooronderstelling dat digitale informatie elektronisch wordt opgeslagen en dat het middel dat men zou gebruiken voor die elektronische opslag onvoldoende robuust is. Bij vele elektronische opslagmedia bestaat er wellicht een risico dat zij onherstelbaar verloren kunnen gaan. Dit risico zou men echter kunnen verkleinen door voldoende redundantie in te bouwen.⁵⁰ Men kan de kans op gegevensverlies arbitrair klein maken door een grotere hoeveelheid reservekopieën van alle data te bewaren. Dit heeft uiteraard wel een kostprijs. Wanneer men als opslagmedium papier gebruikt, is dat echter niet anders. Papier is evenzeer onderhevig aan een kans op onherstelbaar verlies door vervaging van inkt, overstroming, brand, diefstal, ... Men moet bijgevolg evenzeer maatregelen nemen om dit risico zo klein mogelijk te maken en zoeken naar een evenwicht tussen de kostprijs en het risico. Het is dus incorrect om op voorhand elektronische opslag uit te sluiten, louter omwille van het risico op gegevensverlies. Dit vereist eerst een duidelijke kosten-baten analyse, die vandaag nog niet beschikbaar lijkt.

Daarnaast stelt A. MICHIELENS de vraag of *“techniek binnen enkele jaren niet zodanig gewijzigd is dat wat vandaag digitaal leesbaar en bruikbaar is later gewoonweg niet eens kan worden geconsulteerd, laat staan gebruikt?”*⁵¹ Om de binaire code in de toekomst te kunnen uitlezen, kan men inderdaad niet vertrouwen op een externe standaard, afhankelijk van toekomstige keuzes en het overleven van een derde (bijvoorbeeld Microsoft). Men zou hiervoor een eigen standaard kunnen ontwikkelen, aangepast aan het notariaat of men kan een universele standaard gebruiken, bijvoorbeeld pdf.⁵² Deze zijn zodanig ontworpen om achterwaarts compatibel te zijn. Daarnaast kan men misschien niet garanderen dat men deze code kan uitlezen via de hardware van een toekomstige computer. Daarvoor kan men echter nadenken over een geïsoleerd systeem, waarbinnen de nodige kennis om de gebruikte standaard uit te lezen, bewaard blijft.

EEN STAPJE VERDER

TOEVOEGEN VAN EEN TIJDSTEMPEL

Teneinde de veiligheid van een notariële akte te verbeteren en meer zekerheid te bieden m.b.t. de correctheid van de datum, zou men tijdstempels kunnen toevoegen aan de elektronische akte.⁵³ Een tijdstempel wordt in de eIDAS-verordening gedefinieerd als *“gegevens in elektronische vorm die andere gegevens in elektronische vorm verbinden aan een bepaald tijdstip en die bewijzen dat die laatstgenoemde gegevens op dat tijdstip bestonden.”*⁵⁴ Wanneer deze in gekwalificeerde vorm gebruikt wordt, geniet zij het vermoeden van juistheid. Een tijdstempel wordt echter nog niet aanvaard als bewijs

⁴⁹ F. M. REZA, *An introduction to information theory*, New York, Dover, 1961, 132-133.

⁵⁰ B. WRIGHT, A. MILLER, “The significance of storage in the ‘Cost of Risk’ of digital preservation”, *The international Journal of Digital Curation*, Issue 3, Volume 4, 2009, (104) 114; P. WAIBEL, J. MATT, C. HOCHREINER, O. SKARLAT, R. HANS, S. SCHULTE, “Cost-optimized redundant data storage in the cloud”, *SOCA 2017*, (412) 411.

⁵¹ A. MICHIELENS, “De gedematerialiseerde authentieke akte: waarom nog wachten?”, *T.Not.*, 2018, (278) 282.

⁵² ISO (International Organization for Standardization), *PDF format becomes ISO standard*, 2 juli 2008, <https://www.iso.org/news/2008/07/Ref1141.html>.

⁵³ Voor meer technische informatie: K. WOUTERS, *Hash-chain based protocols for time-stamping and secure logging: formats, analysis and design (hash-keten gebaseerde protocollen voor tijdszegels en beveiligde logbestanden: formaten, analyse en ontwerp)*, Doctoraatsthesis, Katholieke Universiteit Leuven, ESAT (Cosic), 2012, <https://idp.kuleuven.be/idp/profile/SAML2/Redirect/SSO?execution=e1s3>

⁵⁴ Art. 3:33 eIDAS-verordening; D. GOBERT, *L’identification électronique et les services de confiance dans le règlement eIDAS*, *JDE 2016*, (250) 255.

van vaste datum. Waarom deze tijdstempel juridisch minder waarde wordt toegekend dan aan een vaststelling van de datum door een notaris, is niet duidelijk. In de parlementaire voorbereiding van het nieuwe bewijsrecht staat enkel: *“Er is voor gekozen de gekwalificeerde elektronische tijdstempel, zoals bepaald in de Verordening (EU) 910/2014 van 23 juli 2014, niet toe te voegen aan de hierboven opgesomde gevallen. Weliswaar kent de verordening een belangrijke waarde toe aan de gekwalificeerde elektronische tijdstempel, maar het gaat als dusdanig niet om een vaste datum. Luidens art. 41, lid 2 levert de gekwalificeerde elektronische tijdstempel een “vermoeden van de juistheid van de aangegeven datum en het aangegeven tijdstip” op. Het gaat om een sterk vermoeden dat niet als dusdanig gelijk te stellen valt met een vaste datum maar in de praktijk er zal bij aanleunen.”*⁵⁵ Een tijdstempel kan bewaard worden via een gewone databank, maar dan moet men wel vertrouwen hebben in de beheerder.⁵⁶ Heeft men dat niet, dan zal men moeten overstappen naar andere technieken, zoals een blockchainnetwerk.⁵⁷

DIGITALE TUSSENKOMST

Eenmaal een elektronische akte werkelijkheid wordt, kan men de vraag stellen of het dan nog noodzakelijk is dat partijen fysiek bij de notaris verschijnen. Onder de huidige wetgeving moet de notaris de vaststellingen *‘de visu et de auditu’* doen. Het is echter niet vanzelfsprekend dat dit werkelijk meer garanties biedt. Om de identiteit van de betrokken partij vast te stellen, is het mogelijk om te werken met een voorafgaande registratie via de eID. Zoals bij een fysieke verschijning, kan de notaris nagaan of de foto overeenstemt met de persoon, die op zijn scherm verschijnt. Deze werkwijze heeft daarnaast potentieel om bijkomende identiteitsgaranties te bieden. Bijvoorbeeld door een extra controle via gezichtsherkenning⁵⁸ of andere biometrische kenmerken (iris, vingerafdruk, ...).⁵⁹ Er bestaan vandaag al verschillende praktische implementaties van gezichtsherkenning. Een voorbeeld hiervan is Face ID van Apple.⁶⁰ Apple zelf claimt bij een accuraatheid te kunnen geven van, bij benadering, 1 op 1 000 000. Enkel voor tweelingen is de kans op identificatiefraude groter.⁶¹ In dat geval is een visuele controle echter ook niet mogelijk.

Een eerste tegenargument is dat men geen zekerheid heeft over de aanwezigheid van een ongeautoriseerde persoon, die buiten het gezichtsveld van de notaris, de betrokken partij zou kunnen manipuleren. De notaris zou op voorhand kunnen vragen om de kamer te filmen, hoewel dit moeilijk kan uitsluiten dat er zich niemand verborgen houdt. Naar mijn mening vormt dit echter geen obstakel. Wanneer er sprake is van dwang of geweld, kunnen deze, net zoals bij een papieren akte met fysieke aanwezigheid, een grond tot nietigverklaring opleveren. In de korte tijdsspanne waarin de notaris in gesprek treedt met de cliënt, kan men overigens ook onmogelijk met zekerheid dergelijke misbruiken uitsluiten.

Een tweede tegenargument tegen deze vorm van digitalisering is dat men bij een communicatie via internet in staat moet zijn om de nodige garanties te bieden m.b.t. de veiligheid van persoonsgegevens.

⁵⁵ Wetsontwerp 31 oktober 2018 houdende invoeging van boek 8 “Bewijs” in het nieuw Burgerlijk Wetboek, *Parl. St.*, Kamer, Doc. 54 3349/001, Memorie van toelichting, 31.

⁵⁶ A. BONNECAZE, P. LIARDET, A. GABILLON, K. BLIBECH, “Secure time-stamping schemes: a distributed point of view, *Ann. Télécommun.* 61, nr. 5-6, 2006, 662-681.

⁵⁷ Infra bijlage II.

⁵⁸ A. K. JAIN, P. FLYNN, A.A. ROSS, *Handbook of biometrics*, Springer, New York, 2008, 43-70; STAN Z. LI, ANIL K. JAIN, *Handbook of face recognition*, London, Springer, 2011, 694p.

⁵⁹ Cf. infra p. 12.

⁶⁰ Apple Inc., *About face ID advanced technology*, november 2018, <https://support.apple.com/en-gb/HT208108>.

⁶¹ Apple Inc., *Face ID Security*, 2017, https://www.apple.com/business/site/docs/FaceID_Security_Guide.pdf.

Het argument dat men hierover nooit *absolute* zekerheid kan bieden,⁶² kan echter niet aanvaard worden om deze denkpiste niet verder te onderzoeken. Een grondige analyse van de waarschijnlijkheid van diefstal en van de ernst van de bijhorende gevolgen is hiervoor vereist. Overigens suggereert het wijdverspreide gebruik van online-systemen voor de opslag en transactie van zeer gevoelige persoonlijke informatie (bv. internetbankieren) dat een dergelijke kosten-baten analyse in het voordeel van digitale oplossingen zou kunnen wijzen.

⁶² C., ENGELS, “De gedematerialiseerde openbare verkoping van een onroerend goed in het gerechtelijk wetboek”, *T. Not.* 2018, (257) 262.

II. DIGITALE AKTE VIA EEN BLOCKCHAINNETWERK

Een meer verregaand idee zou zijn om een rechtshandeling authentiek vast te stellen via een blockchainnetwerk. Sinds de opkomst van de bitcoin, voorgesteld door S. NAKAMOTO in 2008, werd technologie achter de bitcoin (blockchaintechnologie) veel besproken.⁶³ De grondbeginselen voor deze technologie waren echter al langer bekend.⁶⁴ Dit hoofdstuk onderzoekt of men publiek vertrouwen kan toekennen aan transacties, vastgesteld via een blockchainnetwerk. Het is immers mogelijk dat dit transactiekosten zal verlagen, doordat een tussenpersoon overbodig wordt en het systeem dag en nacht kan blijven doorgaan. Daarnaast kan het een tijdsbesparing opleveren, doordat de transacties sneller kunnen plaatsvinden.⁶⁵ Deze paper is gericht op de (juridische) implicaties van het gebruik van de technologie en veronderstelt daarom een basiskennis over de technische werking. [In bijlage II](#) worden de basisprincipes wel toegelicht.

VOLDOENDE WAARBORG?

Het is begrijpelijk dat men deze techniek in verband brengt met het notariaat. Hiermee kan men een document registreren, waarbij de datum van de registratie onveranderlijk vaststaat (traceerbaarheid). Ook de inhoud van de transactie kan men niet wijzigen (integriteit). Daarnaast kan men aan het blockchainnetwerk *smart contracts* toevoegen. Een *smart contract* is een computercode, waarin men de verplichtingen van contractspartijen uitschrijft als “*if this, then that*”.⁶⁶ Deze verplichtingen worden automatisch uitgevoerd, indien het *if*-statement zich voordoet.⁶⁷ Wanneer men een *smart contract* toevoegt aan de blockchain, wordt de uitvoering ervan gecontroleerd door alle deelnemers.⁶⁸ De tussenpersoon die daar vandaag op toeziet, wordt hierdoor overbodig.⁶⁹

Voor een toepassing van deze technologie op vastgoedtransacties kan verwezen worden naar het werk van B. VERHEYE.⁷⁰ In dat kader bestaan er reeds een aantal initiatieven om onroerend goed over te dragen via een blockchainnetwerk.⁷¹ Deze paper zal een ander toepassingsvoorbeeld gebruiken, namelijk het notarieel testament. Men voegt een testament toe aan de blockchain, waardoor de inhoud en de datum onveranderlijk vaststaan. Het *smart contract* zou er in theorie voor kunnen zorgen dat de wilsbeschikking automatisch wordt uitgevoerd. (*als ik overlijd, dan krijgt mijn zoon mijn appartement*).

⁶³ S. NAKAMOTO, “Bitcoin: a Peer-to-Peer Electronic Cash System”, November 2008 (White paper), <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>

⁶⁴ B. PRENEEL (Imec-cosic KULeuven), Forumavond: blockchain, Faculteit Ingenieurswetenschappen, op 19 februari 2019, slide nr. 5 (Merkle Tree), <https://people.uib.no/chunlei.li/workshops/lofoten/Slides/Bart%20Preneel.pdf>; M.C. JANSSENS en J. VANHERPE, “Blockchain and copyright, beyond the buzzword?”, I.R.D.I. 2018, (93) 94.

⁶⁵ M. CORRALES, M. FENWICK, H. HAAPIO, “Digital technologies, Legal design and the future of the legal profession”, in *Legal tech, smart contracts en blockchain*, Singapore, Springer, 2019, 3.

⁶⁶ *If condition, then implication*.

⁶⁷ J. GOOSSENS en K. VERSLYPE, *Blockchain en smart contracts: het einde van de vertrouwde tussenpersoon?*, Gent, Larcier, 2018, 29-30.

⁶⁸ I. BASHIR, *Mastering Blockchain*, Birmingham, Packt, 2017, 43.

⁶⁹ M. ALHARBY and A. VAN MOORSEL, “Blockchain-based smart contracts: a systematic mapping study”, *CS & IT*, 2017, (125) 127.

⁷⁰ B. VERHEYE, “Real estate publicity in a blockchain world: a critical assessment”, *EPLJ* 2017, 441-477; B. VERHEYE, “Blockchaintechnologie en het notariaat bij vastgoedtransacties: Damocles’ zwaard of opportuniteit?”, *T. Not.*, 2018, 212-238.

⁷¹ Chromaway-project in Zweden een implementatie van een Ethereum-netwerk voor de overdracht van vastgoed. (<https://chromaway.com/>); B. VERHEYE, “Real estate publicity in a blockchain world: a critical assessment”, *EPLJ* 2017, (441) 447-448; J. GOOSSENS en K. VERSLYPE, *Blockchain en smart contracts: het einde van de vertrouwde tussenpersoon?*, Gent, Larcier, 2018, 104.

Het goed wordt aan de legataris toegekend, o.b.v. diens publieke sleutel.⁷² Het blockchainnetwerk zou kunnen nagaan of de erflater de rechtmatige eigenaar is.

EEN AANTAL OP TE LOSSEN VRAAGSTUKKEN

IDENTIFICATIECONTROLE

Een eerste vraag is hoe men een identiteitscontrole zal doorvoeren. Elke transactie die men aan het netwerk toevoegt, zal men digitaal moeten ondertekenen met een eID. Dit biedt al enige garantie m.b.t. de identiteit van de testator.⁷³ Het is echter wel mogelijk dat men andermans identiteitskaart en pincode gebruikt. Naar mijn mening rust hier een verantwoordelijkheid voor de houder van de identiteitskaart, zoals dat ook bij een bankkaart het geval is.⁷⁴ Indien men oordeelt dat dit onvoldoende is, zou daaraan een identificatiecontrole via biometrische kenmerken kunnen toevoegen.⁷⁵ Dit zijn inherent unieke fysieke kenmerken of gedragskenmerken van een persoon: een vingerafdruk,⁷⁶ gezichtsherkenning,⁷⁷ spraakherkenning,⁷⁸ irisscan, ...⁷⁹ Deze kenmerken laten toe een persoon te identificeren op basis van *wat hij is*, in plaats van *wat hij bezit* (een ID-kaart).⁸⁰

Vanaf april 2019 zal in België een vingerafdruk worden toegevoegd aan de eID⁸¹, ondanks de bestaande kritiek op de huidige implementatievorm.⁸² Deze toevoeging zal het moeilijker maken om simpele fraude te plegen door andermans eID te gebruiken. Zwaardere fraude, zoals het vervalsen van een eID, kan de huidige implementatievorm niet uitsluiten.⁸³ Er wordt niet gewerkt met een centrale databank. De vingerafdruk wordt bewaard op de chip van een eID. Het gaat echter om een *match-on-server card*, waarbij de vingerafdruk kan worden uitgelezen via een terminal, door iedereen die beschikt over een certificaat, afgeleverd door de Belgische overheid. In andere landen gebruikt men een *match-on card*, waarbij de terminal op de identiteitskaart zelf voorzien wordt (*a built-in fingerprint sensor*), hetgeen

⁷² Voor meer info: zie bijlage I.

⁷³ Zie: infra bijlage I; P. SREEHARI, M. NANDAKISHORE, GOUTHAM KRISHNA, JOSHIN JACOB, SHIBU V.S., "Smart will: converting the legal testament into a smart contract", *Net.ACT*, 2017, (203) 206.

⁷⁴ Zie ook: D. MICHIELS, "De elektronische openbare verkoop in het licht van de rechtspraak van het Hof van Cassatie", in F. BUYSENS en A.-L. VERBEKE, *Notariële actualiteit 2016-2017*, (77) 97.

⁷⁵ D. DASGUPTA, A. ROY, A. NAG, *Advances in User authentication*, Zwitserland, Springer 2017, 64.

⁷⁶ Voor meer: A. K. JAIN, P. FLYNN, A.A. ROSS, *Handbook of biometrics*, Springer, New York, 2008, 23-42.

⁷⁷ A. K. JAIN, P. FLYNN, A.A. ROSS, *Handbook of biometrics*, Springer, New York, 2008, 43-70;

⁷⁸ L. DOVYDAITIS, T. RASYMAS, V. RUDZIONIS, "Speaker authentication system based voice biometrics and speech recognition, in Business information systems workshops", *LNBIP 263 (revised papers)*, 2016, 79-84.

⁷⁹ A. ROSS and A. K. JAIN, "Human recognition using biometrics: an overview", *Annales Des Télécommunications*, 2007, vol. 62, 22; A. K. JAIN, P. FLYNN, A.A. ROSS, *Handbook of biometrics*, Springer, New York, 2008, 71-90.

⁸⁰ Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, *Advies uit eigen beweging over het verwerken van biometrische gegevens in het raam van authenticatie van personen*, A/2018/017, 2; A. ROSS and A. K. JAIN, "Human recognition using biometrics: an overview", *Annales Des Télécommunications*, 2007, vol. 62, (11) 13-14.

⁸¹ Art. 27 wet 25 november 2018 houdende diverse bepaling met betrekking tot het Rijksregister en de bevolkingsregisters, BS 13 december 2018.

⁸² Zie o.a.: <https://stopvingerafdruk.be/>. Crowdfundingsactie om de nieuwe wet aan te vechten bij het Grondwettelijk Hof. M. DOBBELAERE-WELVAERT, *Vingerafdruk doet privacy wijken voor illusie van veiligheid*, De Tijd, 16 mei 2017, <https://www.tijd.be/opinie/algemeen/Vingerafdruk-doet-privacy-wijken-voor-illusie-van-veiligheid/9894449>.

⁸³ J. HERMANS en R. PEETERS, *Vingerafdrukken op de Belgische eID technische analyse*, COSIC internal report, 2019, 6.

minder veiligheidsrisico's met zich meebrengt.⁸⁴ Het gebruik van biometrische (persoons)gegevens⁸⁵, doet wel vragen rijzen in het licht van de privacywetgeving. Evenwel is het niet uitgesloten dat dit conform het recht op bescherming van privéleven en persoonsgegevens is. Er kan sprake zijn van een geldige verantwoording.⁸⁶ Daarnaast moet ook de inbreuk proportioneel zijn en een evenredige inperking van het recht op privéleven uitmaken.⁸⁷ Daarvoor zal men de nodige veiligheids garanties moeten bieden.⁸⁸ Via deze werkwijze zal het echter onmogelijk zijn om iedereen van een terminal te voorzien om een vingerafdruk uit te lezen. Hiervoor zou een *match-on-card-ontwerp* beter geschikt zijn.

CONTROLE VAN DE WILSBEKWAAMHEID

In de rechtsleer haalt men aan dat een controle van de wilsbekwaamheid ontbreekt bij een blockchainnetwerk.⁸⁹ Voor zeer duidelijke gevallen van wilsonbekwaamheid, waarover de rechter reeds geoordeeld heeft, stelt dit naar mijn mening geen probleem. Deze vonnissen kan men integreren in het netwerk via een *non-deterministic* smart contract. D.i. een contract waarbij men informatie van buiten het blockchainnetwerk kan toevoegen.⁹⁰ Andere situaties, zoals plotse dementie, kunnen aangepakt worden a.d.h.v. een bekwaamheidstest. Men zou een vragenlijst kunnen opstellen, die men moet invullen, alvorens men de transactie kan registreren.⁹¹

Nochtans kan naar mijn mening een gebrek aan controle van de wilsbekwaamheid hoe dan ook geen obstakel vormen bij een notarieel testament. De vaststelling van wilsbekwaamheid door een notaris geniet vandaag immers geen authenticiteit. De notaris beschikt niet over de nodige kennis om te oordelen over gezondheid van geest.⁹² Bijgevolg kan men een notarieel testament op deze grond betwisten en biedt zij op dit vlak geen superieure bewijswaarde.⁹³ Doordat de notaris wel de deontologische plicht⁹⁴ heeft zijn ambt te weigeren, indien de testator ongezond is van geest, aanvaardt

⁸⁴ K. KRISHNAN NAIR, A. HELBERG en J. VAN DER MERWE, "An approach to improve the Match-on-card fingerprint authentication system security", *IEEE*, 2016, 119; J. HERMANS en R. PEETERS, *Vingerafdrukken op de Belgische eID technische analyse*, COSIC internal report, 2019, 12.

⁸⁵ Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, *Advies uit eigen beweging over het verwerken van biometrische gegevens in het raam van authenticatie van personen*, A/2018/017, 8 ("Bijgevolg beschouwt de Commissie de biometrische gegevens in principe als persoonsgegevens.")

⁸⁶ C. VAN DE HEYNING, "Verbrandt de wetgeving zijn vingers aan de vingerafdrukken op de identiteitskaart", *RW* 2018-2019, 482.

⁸⁷ De kans bestaat wet binnenkort worden aangevochten voor het Grondwettelijk Hof. I. C. LEKHLI, Protest tegen vingerafdrukken op identiteitskaart: #ikweiger, 25 oktober 2018, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/10/25/protest-tegen-vingerafdrukken-op-identiteitskaart-ikweiger/>.

⁸⁸ C. VAN DE HEYNING, "Verbrandt de wetgeving zijn vingers aan de vingerafdrukken op de identiteitskaart", *RW* 2018-2019, 482

⁸⁹ B. VERHEYE, "Blockchaintechnologie en het notariaat bij vastgoedtransacties: Damocles' zwaard of opportuniteit?", *T. Not.*, 2018, (212) 227.

⁹⁰ M. ALHARBY and A. VAN MOORSEL, "Blockchain-based smart contracts: a systematic mapping study", *CS & IT*, 2017, (125) 128.

⁹¹ Deze suggestie werd ook gemaakt in: I. VAN GIEL, S. EGAMBERDIEV EN A. APPELMANS, "Blockchain in vastgoedtransacties", *TBO* 2019, (165) 170.

⁹² Bergen 13 april 2006, *JLMB* 2007, (519) 520; ("*incompétence d'un praticien du droit dans le domaine de la médecine*"), herhaald in: Rb. Brussel 28 oktober 2010, *Rev.not.b.* 2011, (342)-345; M. PUELINCKX-COENE, R. BARBAIX, N. GEELHAND, "Overzicht van rechtspraak. Giften 1999- 2011", *TPR* 2013, (184) 230-231, nrs. 70-71; Brussel 26 februari 2014, *Rev.not.b.* 2014, 881 (nr. 14).

⁹³ Bergen, 21 december 2004, *JLMB* 2005, nr. 40 (1784) 1785 ("*le notaire n'a pas pour mission de constater authentiquement l'état mental de la personne qui lui dicte son testament*"); M. PUELINCKX-COENE, R. BARBAIX, N. GEELHAND, "Overzicht van rechtspraak. Giften 1999- 2011", *TPR* 2013, (184) 230-231, nr. 71.

⁹⁴ Bergen, 21 december 2004, *JLMB* 2005, nr. 40 (1784) 1785; L. STERCKX, "La démonstration de la santé mentale a l'épreuve de la théorie du consentement renforcée", *Rev. Not.* 2008, (78) 83; M. PUELINCKX-COENE, R. BARBAIX, N. GEELHAND, "Overzicht van rechtspraak. Giften 1999- 2011", *TPR* 2013, (184) 230-231, nr. 69.

men het meewerken aan het testament wel als gewoon bewijsmiddel.⁹⁵ Een veilig alternatief voor de testator zou erin kunnen bestaan om vrijwillig een medisch attest van mentale gezondheid toe te voegen. Dit attest aanvaardt men evenzeer als een aanwijzing van gezondheid van geest.⁹⁶ Op die manier bekomt men hetzelfde resultaat. Het beroepsgeheim van de arts wordt daarbij overigens niet geschonden, omdat men louter de bevestiging van gezondheid van geest kan toevoegen (enkel de strikt noodzakelijke info) en met akkoord van de erflater.

ONOMKEERBAARHEID

Bij een blockchainnetwerk zijn de transacties onomkeerbaar. De vraag is hoe men de nietige transacties zal terugdraaien, in geval van wilsonbekwaamheid van de testator. Een oplossing kan erin bestaan om een bevelschrift af te leveren aan de legataris om zijn private sleutel te gebruiken om het goed over te dragen aan de rechtmatige erfopvolger.⁹⁷ Daarnaast vormt ook het herroepelijk karakter van het testament geen probleem. De datum staat immers onveranderlijk vast. Dit heeft ook als voordeel dat men de vorige testamenten niet telkens expliciet moet herroepen.

CODERING VAN DE WETGEVING

Onder de huidige wetgeving is het onmogelijk een testament te maken o.b.v. van de loutere wil van de testator. Het Belgisch erfrecht bevat veel dwingende regelgeving.⁹⁸ Theoretisch zou men het erfrecht kunnen coderen, zodat de uitvoering van het testament enkel maar conform de wetgeving kan plaatsvinden. De erflater kan echter ook schulden hebben. Indien er meerdere schuldeisers zijn, zal het geen gemakkelijk opdracht zijn om alle regelgeving omtrent het opstellen van een rangregeling, te coderen, zeker niet wanneer er extraterritoriale elementen spelen. Het zou wel mogelijk moeten zijn om voorwaarden toe te voegen aan het blockchainnetwerk, zodanig dat de transactie maar kan plaatsvinden vanaf dat alle schulden betaald zijn. Dit vereist wel dat alle informatie op het netwerk beschikbaar is. Men zou daarvoor opnieuw kunnen werken met een *non-deterministic smart contract*, waarbij men het nodige bewijsmateriaal van de betaling van die schulden moet uploaden, alvorens men de transactie kan uitvoeren.⁹⁹

DICTEE EN DE VOORLEZING

Momenteel moet de testator zijn wilsbeschikking dicteren.¹⁰⁰ Hiervoor bestaan twee verklaringen. Een historische verklaring is dat ten tijde van de invoering van de wet een significante fractie van de bevolking analfabeet was.¹⁰¹ Een tweede verantwoording is dat men door het mondeling opzeggen van

⁹⁵ Gent 21 december 2017, 22016/AR/2051, 8-9. (*"Het gegeven dat het testament van 7 februari 2014 neerligt in een notariële akte heeft een belangrijke betekenis. Het geldt minstens als een belangrijke aanwijzing voor de gezondheid van geest van A."*)

⁹⁶ Gent 15 maart 2007, NJW 2008, 131, noot B. WYLLEMAN; Antwerpen 26 oktober 2009, Not. Fisc. M. 2012, 18, noot T. WUYTS.

⁹⁷ Hetzelfde voorstel toegepast op vastgoedtransacties: B. VERHEYE, "Blockchaintechnologie en het notariaat bij vastgoedtransacties: Damocles' zwaard of opportuniteit?", *T. Not.*, 2018, (212) 223.

⁹⁸ A.-L. VERBEKE, "To Reserve or Not To Reserve?", *TEP* 2013, nr. 1, (3) 7. [*"In een andere context, maar wel zeer treffend: "In het huidige Belgische familiaal vermogensrecht hebben we een overdosis dwingend recht in het erfrecht en een onderdosis dwingend recht in het huwelijksvermogensrecht."*]

⁹⁹ M. ALHARBY and A. VAN MOORSEL, "Blockchain-based smart contracts: a systematic mapping study", *CS & IT*, 2017, (125) 128.

¹⁰⁰ Art. 972 BW.

¹⁰¹ S.J. PRAET, "Het openbaar testament: pleidooi voor een nieuwe invulling van het begrip dictee", in F. BUYSENS, K. GEENS, H. LAGA, B. TILLEMANN, A.-L. VERBEKE, *Over naar familie: liber amicorum Luc Weyts*, Brugge, Die Keure, 2011, (145) 149, rn. 15

de tekst, een spontane en vrije wilsuitdrukking kan verzekeren.¹⁰² Dit argument kan men zonder onderbouwde argumentatie moeilijk aanvaarden.¹⁰³ Indien dit wel het geval is, kan men deze nood vervullen via spraakherkenning.¹⁰⁴ Men zou kunnen vereisen dat de tekst moet worden ingesproken, alvorens ze aan de blockchain te kunnen toevoegen. Verder onderzoek naar de noodzaak en technische haalbaarheid van zulke oplossingen is evenwel vereist.

ALGEMENE ONPARTIJDIGE RAADGEVINGSPLICHT

Als laatste punt ontbreekt een voorafgaande raadgeving, wanneer men zou werken met een blockchainnetwerk.¹⁰⁵ Deze verplichting wordt soms expliciet voorgeschreven¹⁰⁶, maar de notariswet bevat ook een algemene raadgevingsplicht.¹⁰⁷ Deze raadgevingsplicht zou de verantwoording zijn voor de superieure bewijswaarde en de uitvoerbare kracht.¹⁰⁸ Naar mijn mening geldt dit enkel voor de uitvoerbare kracht van de notariële akte. Alvorens men een onmiddellijk uitvoerbare rechtshandeling aangaat, zou het wenselijk kunnen zijn dat men partijen op voorhand informeert.¹⁰⁹ De superieure bewijskracht van een notariële akte betreft daarentegen niet de inhoud van de verklaringen van partijen.

De raadgevingsplicht zal echter minder noodzakelijk zijn bij een blockchainnetwerk, daar er inherent meer veiligheids garanties zijn. Men kan bijvoorbeeld een onroerend goed slechts overdragen, indien men effectief de rechtmatige eigenaar is. Daarnaast gaat de eigendomsoverdracht pas over, zodra de koopsom betaald is. Om deze raadgeving toch ook binnen een blockchainnetwerk te behouden, kan men werken met een *permission-based* blockchain. Waarbij een erkend raadsman (die aan de nodige vereisten van onpartijdigheid en bekwaamheid voldoet¹¹⁰) toestemming moet geven, alvorens men de transactie kan toevoegen aan het netwerk.¹¹¹

Vandaag neemt de notaris naast raadgever, ook de rol van bemiddelaar op zich bij de afwikkeling van een nalatenschap.¹¹² Binnen een blockchainnetwerk is er geen ruimte voor bemiddeling.¹¹³ De vraag is

¹⁰² T. DE VOGELAERE, *Het testament: enkele basisbeginselen*, Brussel, Larcier, 2015, 37; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsel, Intersentia, 2018, 408.

¹⁰³ Zie ook: S.J. PRAET, "Het openbaar testament: pleidooi voor een nieuwe invulling van het begrip dictee", in F. BUYSENS, K. GEENS, H. LAGA, B. TILLEMANN, A.-L. VERBEKE, *Over naar familie: liber amicorum Luc Weyts*, Brugge, Die Keure, 2011, (145) 150, rn. 15

¹⁰⁴ OLIVE, J., CHRISTIANSON, C., MCCARY, J., *Handbook of natural language processing and machine translation*, New York, Springer, 2011, 956 p; J.-P. HATON, "Automatic speech recognition: a review", in O. CAMP, J. B.L. FILIPE, S. HAMMOUDI en M. PIATTINI, *Enterprise information systems V*, Dordrecht, Kluwer, 2004, 6-11.

¹⁰⁵ Art. 9, §1, derde lid Ventôsewet; art. 9 en 11 Deo. Code.

¹⁰⁶ Art. 1469§3 BW (bij scheiding van goederen) en art. 1100/5 §2 BW (erfovereenkomsten); A.-L. VERBEKE en H. CASMAN, "Formaliteiten van een (globale) erfovereenkomst: een teleologische interpretatie", *Notariële actualiteit* 2017-2018, 207-218.

¹⁰⁷ Art. 9 §1 derde lid O.W.N.

¹⁰⁸ J.F. TAYMANS, "Authentification active et responsabilité notariale", *C.E.L. – C.S.W.*, 2001, (209) 215; J. DU JARDIN, "Welk notariaat voor de XXIste eeuw", *T.Not.* 2002, (611) 618.

¹⁰⁹ E. DECKERS, *Het notariaat: de veerkracht van Justitie*, Gent, Mys & Breesch, 1997, 14

¹¹⁰ Dit zou dan bijvoorbeeld ook door gespecialiseerde juristen kunnen gebeuren. Zie: B. VUYLSTEKE, "Blockchain: wat is het? Wat kan het betekenen voor het notariaat?", *T. Not.* 2018, afl. 3 (205) 208.

¹¹¹ Zie ook het voorstel van B. Verheye toegepast op vastgoedtransacties: B. VERHEYE, "Blockchaintechnologie en het notariaat bij vastgoedtransacties: Damocles' zwaard of opportuniteit?", *T. Not.*, 2018, 212-238.

¹¹² Art. 10 Deo. Code.

¹¹³ M. CORRALES, M. FENWICK, H. HAAPIO, "Digital technologies, Legal design and the future of the legal profession", in *Legal tech, smart contracts en blockchain*, Singapore, Springer, 2019, 21. ("For good or bad the need to assert rights post-closure will be reduced. The computer code will not contain human concepts such as largesse or opportunism.")

of men dit wenselijk vindt.¹¹⁴ Het is mogelijk dat bemiddeling een belangrijk element is in het verwerkingsproces bij een overlijden en daardoor ook een maatschappelijke relevantie heeft. In dat geval volstaat blockchain niet om het volledig takenpakket van de notaris te vervullen

¹¹⁴ J. DU JARDIN, "Welk notariaat voor de XXIste eeuw", *T.Not.* 2002, 620.

D. CONCLUSIE

De elektronische akte biedt een onmiskenbare meerwaarde en is naar mijn mening in een *paperless* samenleving, waarnaar de onze evolueert, niet weg te denken. A. MICHIELENS kaart terecht aan: ‘*Kan het notariaat zich de luxe permitteren de digitale toekomst voor zich uit te schuiven nu ‘the court of the future’ een realiteit begint te worden?’*¹¹⁵ Naar mijn mening kan men het notariaat niet ‘*aangepast*’ noemen aan de huidige maatschappij, zonder een elektronische akte. Doorheen deze paper blijkt dat een merendeel van veelvoorkomende tegenargumenten bij nadere analyse onvoldoende overtuigend zijn om een stopzetting van een structurelere digitalisering te verantwoorden.¹¹⁶

Eenmaal de elektronische akte mogelijk wordt, kan men nadenken over een digitale communicatie met de notaris. Bij nadere analyse blijken er weinig argumenten te bestaan waarom een fysieke controle meer garanties zou kunnen bieden.¹¹⁷ De notaris kan ook via nieuwe technologie de identiteit van de partijen nagaan en zijn raadgevingsplicht vervullen. Men moet hierbij echter wel voldoende zekerheid kunnen bieden omtrent de veiligheid van dergelijke communicatie via het internet. Bijhorende risico’s en potentiële remedies zijn bijgevolg nog onderwerp voor verder onderzoek.

Hoewel de implementatie van de elektronische akte zich opdringt, geldt dit naar mijn mening (nog) niet voor de totstandkoming van een rechtshandeling via een blockchainnetwerk. Hier moet echter wel verder onderzoek naar gebeuren, aangezien de techniek zeker wel potentieel heeft. Vandaag bestaan er echter nog te veel onbeantwoorde vragen. Ondanks de gesuggereerde oplossingen voor problemen zoals een controle van de wilsbekwaamheid en de identiteit, is er nog verder onderzoek nodig naar hoe men deze oplossingen het best realiseert. Indien een blockchainnetwerk enkel over deze punten zou struikelen, *quod non*, zou men de meerwaarde van de notaris wel in vraag kunnen stellen. Er zijn echter nog andere vraagstukken, zoals de technische haalbaarheid om de wetgeving te coderen. Zuiver theoretisch is dit echter wel mogelijk, gegeven dat de wetgeving geen ambiguïteiten bevat. Vanuit praktisch oogpunt, zal dit echter nog niet voor morgen zijn. Daarnaast bestaan er oplossingen voor het gebrek aan raadgeving, zoals een *permissioned* blockchainnetwerk. De vraag daarbij is echter of het opstarten van een blockchainnetwerk een meerwaarde biedt, indien er nog steeds een menselijke tussenkomst vereist is.

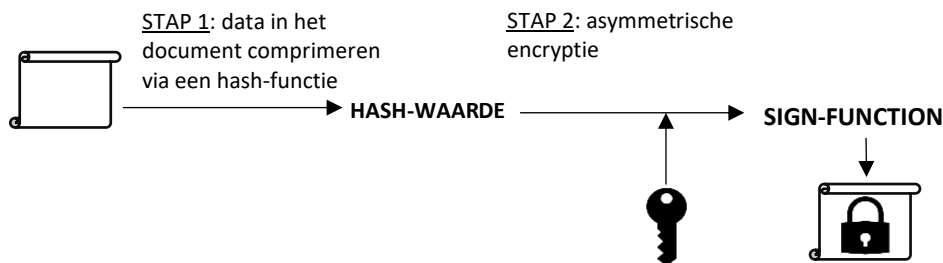
¹¹⁵ A. MICHIELENS, “De gedematerialiseerde authentieke akte: waarom nog wachten?”, *T.Not.*, 2018, (278) 283.

¹¹⁶ Supra p. 7 en 8.

¹¹⁷ Supra p. 9 en 10.

BIJLAGE I: DE ELEKTRONISCHE HANDTEKENING VIA PUBLIC KEY CRYPTOGRAPHY

Een digitale elektronische handtekening bekomt men via een *sign-functie*. Men gaat in eerste instantie het document via een wiskundige functie (*hash-functie*), comprimeren naar een outputgetal (*een hash*). Dit resultaat wordt vervolgens versleuteld door *de hash* samen met een private sleutel in te vullen in de *sign-functie*. Dit is een wiskundige functie met bepaalde cryptografische eigenschappen, die het praktisch onmogelijk maken om zonder private sleutel dezelfde handtekening te bekomen. Deze specifieke eigenschappen worden voorgeschreven door het gebruikte protocol RSA.¹¹⁸ De private sleutel kan op een eID worden opgeslagen en eventueel beveiligd worden door een persoonlijke pincode. Dit maakt dat de digitale handtekening van twee elementen afhangt. Enerzijds het document dat men wenst te ondertekenen: wijzigt men dit document met één bit, dan geeft dit een ander outputgetal (*hash*), anderzijds van de identiteit van de ondertekende partij, aangezien de gebruikte private sleutel gelinkt is aan de ondertekenaar.

FIGUUR 1 VERSLEUTELLEN VIA PRIVATE SLEUTEL

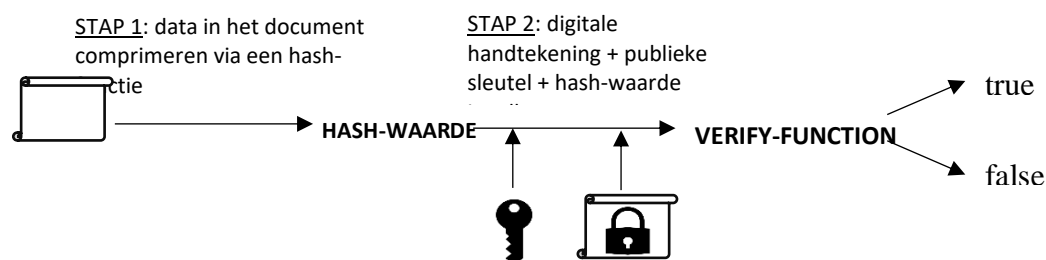
Wil men nagaan of de handtekening afkomstig is van de partij die vermeld staat in de akte, dan kan men de digitale handtekening ontsleutelen (*verification phase*, zie figuur 2¹¹⁹). Daarvoor heeft men de publieke sleutel nodig.¹²⁰ De private en publieke sleutel zijn aan elkaar gelinkt. Dankzij asymmetrische encryptie kan men echter nooit de private sleutel deduceren uit de publieke sleutel.¹²¹ Door de publieke sleutel in te vullen in een inverse functie, kan men nagaan of de digitale handtekening inderdaad gezet werd door de houder van de private sleutel. Men gaat opnieuw de unieke *hash*-waarde van het document bepalen. Indien de publieke en private sleutel van dezelfde persoon zijn (toerekenbaarheid) en de *hash*-waarde van het document hetzelfde is (integriteit), dan zal de uitkomst van de inverse-functie dit aangeven met 'true'.

¹¹⁸ Tot op vandaag nog het belangrijkste cryptosysteem, gebaseerd op publieke sleutel. Voor meer uitleg over de basisprincipes van cryptografische versleuteling: J. BUCHMANN, *Introduction to cryptography*, Springer, New York, 1999, 167.

¹¹⁹ *Infra* p. 19.

¹²⁰ Z. ZHENG, S. XIE, H. DAI, X. CHEN, H. WANG, "An overview of blockchain technology: architecture, consensus, and future trends", *IEEE Computer Society*, 2017, (557) 558.

¹²¹ J. BUCHMANN, *Introduction to cryptography*, Springer, New York, 1999, 73; M. VAN DER LINDEN, "Het recht geketend: Smart contracts: dé oplossing voor gezeur, gedoe en onzekerheid?", *Tijdschrift voor Internetrecht* 2018, nr. 2, (59) 60.

FIGUUR 2 ONTSLEUTELLEN VIA PUBLIEKE SLEUTEL

BIJLAGE II: BLOCKCHAIN

Een blockchainnetwerk biedt in feite een betrouwbaar systeem om transacties te registreren en (im)materiële goederen op veilige wijze te transfereren.¹²² Hierbij worden, in tegenstelling tot bij een traditionele databank¹²³, de transacties bijgehouden via een gedecentraliseerd netwerk, onafhankelijk van een tussenpersoon.¹²⁴ Alle data wordt simultaan beheerd en bewaard door het peer-to-peer netwerk vanop verschillende plaatsen.¹²⁵ Een belangrijk kenmerk van een blockchainnetwerk is dat men niet zomaar informatie kan toevoegen of wegnemen. Dit kan zeer zinvol zijn, wanneer de deelnemers aan het netwerk elkaar niet vertrouwen. Je moet eerst de transactie digitaal ondertekenen, alvorens je ze kan toevoegen. Vervolgens wordt het toevoegen van informatie beveiligd, doordat alle deelnemers aan het netwerk deze toevoeging moeten goedkeuren.

Ook transacties verwijderen is in principe onmogelijk. Doordat verschillende blokken aan elkaar 'geketend' zijn. Elke blok kan men zien als een datacontainer en men vormt een blok door een cryptografische puzzel op te lossen (*mining*).¹²⁶ De data wordt versleuteld doordat men de oplossing (*nonce*) van de puzzel invult in een cryptografische *hash*-functie, die aan de data een bijzondere *hash*-waarde toekent (vergelijkbaar met een vingerafdruk).¹²⁷ Een kleine wijziging in de data, impliceert een andere vingerafdruk.¹²⁸ Deze bijzondere vingerafdruk wordt mee opgenomen in de volgende blok, zodanig dat zij aan elkaar gelinkt zijn (*block-chain*).¹²⁹ Het maken van een dergelijke puzzel gaat het snelst, wanneer elke deelnemer (*node*) naar dezelfde oplossing zoekt. Dit zal enkel het geval zijn als zij over dezelfde data beschikken en dezelfde voorgaande 'vingerafdrukken' telkens meenemen in de volgende berekening, aangezien deze een invloed hebben op de oplossing van de cryptografische puzzel. Hierdoor zal enkel de data overleven, die aan iedereen verspreid wordt (*consensusprincipe*). Op dit vlak verschilt een blockchainnetwerk ook van een traditionele databank, omdat de volgorde waarin de transacties plaatsvinden, bepalend is. Het gaat om een echte ketting van opeenvolgende

¹²² M. CORRALES, M. FENWICK, H. HAAPIO, "Digital technologies, Legal design and the future of the legal profession", in *Legal tech, smart contracts en blockchain*, Singapore, Springer, 2019, 3.

¹²³ J. VOS, "Blockchain-based land registry: panacea, illusion or something in between?", *ELRA 7th Publ.*, 2017, (1) 5; M.C. JANSSENS en J. VANHERPE, "Blockchain and copyright, beyond the buzzword?", *I.R.D.I.* 2018, (93) 97.

¹²⁴ R. VERHAERT, *Blockchain: de overheid aan of in de ketting? Hoe blockchain de werking van de overheid kan veranderen*, Brugge, Vanden Broele, 2016, 43-45; I. BASHIR, *Mastering Blockchain*, Birmingham, Packt, 2017, 16-17.

¹²⁵ M.C. JANSSENS en J. VANHERPE, "Blockchain and copyright, beyond the buzzword?", *I.R.D.I.* 2018, (93) 95-96.

¹²⁶ Z. ZHENG, S. XIE, H. DAI, X. CHEN, H. WANG, "An overview of blockchain technology: architecture, consensus", and future trends, *IEEE Computer Society*, 2017, (557) 560.

¹²⁷ M.C. JANSSENS en J. VANHERPE, "Blockchain and copyright, beyond the buzzword?", *I.R.D.I.* 2018, (93) 96.

¹²⁸ M. VAN DER LINDEN, "Het recht geketend: Smart contracts: dé oplossing voor gezeur, gedoe en onzekerheid?", *Tijdschrift voor Internetrecht* 2018, nr. 2, (59) 60.

¹²⁹ M.C. JANSSENS en J. VANHERPE, "Blockchain and copyright, beyond the buzzword?", *I.R.D.I.* 2018, (93) 96.

gegevensblokken.¹³⁰ Er bestaan ook verschillende ‘soorten’ blockchainnetwerken. Bijvoorbeeld *permissioned* blockchainnetwerken, waarbij de toegang afhankelijk wordt gemaakt van voorafgaande toelating door een beheerder.¹³¹

Doordat iedereen de moeilijke puzzel moet oplossen (proof of work), vergt deze technologie zeer veel rekenkracht en bijgevolg energie.¹³² Daarnaast moet men volgens deze technologie ook een incentive hebben om computerkracht in te zetten. Vandaag wordt er echter veel nagedacht over mogelijke alternatieven.¹³³ Elke soort netwerk heeft zijn voor- en nadelen. In tal van invloedrijke onderzoeksinstellingen gebeurt voortdurend grootschalig onderzoek naar betere technologieën, zonder verlies van de voordelen.¹³⁴

¹³⁰ M.C. JANSSENS en J. VANHERPE, “Blockchain and copyright, beyond the buzzword?”, I.R.D.I. 2018, (93) 97.

¹³¹ M. VAN DER LINDEN, “Het recht geketend: Smart contracts: dé oplossing voor gezeur, gedoe en onzekerheid?”, *Tijdschrift voor Internetrecht* 2018, nr. 2, (59) 61; J. GOOSSENS en K. VERSLYPE, *Blockchain en smart contracts: het einde van de vertrouwde tussenpersoon?*, Gent, Larcier, 2018, 18-20.

¹³² H. VRANKEN, “Sustainability of bitcoin and blockchains”, *Energy Resource and Social Science*, 2017, Vo. 28, 1-9; Z. ZHENG, S. XIE. H. DAI, X. CHEN, H. WANG, “An overview of blockchain technology: architecture, consensus”, and future trends, *IEEE Computer Society*, 2017, 557; J. TRUBY, “Decarbonizing Bitcoin: Law and policy choices for reducing the energy consumption of Blockchain technologies and digital currencies”, *Energy Resource and Social Science*, 2018, Vol. 44, 399-410; J. GOOSSENS en K. VERSLYPE, *Blockchain en smart contracts: het einde van de vertrouwde tussenpersoon?*, Gent, Larcier, 2018, 57-58.

¹³³ Zie: Z. ZHENG, S. XIE. H. DAI, X. CHEN, H. WANG, “An overview of blockchain technology: architecture, consensus”, and future trends, *IEEE Computer Society*, 2017, (557) 560-561. (Bv. proof of stake: waarbij men op willekeurige wijze validators zal aanstellen, waardoor niet alle deelnemers moeten zoeken naar de oplossing van de cryptografische puzzel (mining).)

¹³⁴ J. CHEN en S. MICALI, *Algorand. Technical report*, 2017, Theoretical Computer Science. URL: <http://arxiv.org/abs/1607.01341>.

BIJLAGE III: VERBATIM TRANSCRIPTIE INTERVIEW FEDNOT

INTERVIEW KONINKELIJKE FEDERATIE VAN HET BELGISCH NOTARIAAT (FEDNOT) – 20 MAART 2019 - MET JO VERCRUYSSE, HEAD OF PRODUCT PORTFOLIO MANAGEMENT.

Céline [C] : Hoe gaan jullie te werk met het digitaliseringsproces binnen Fednot? Hoe zijn jullie georganiseerd binnen Fednot om dit proces vorm te geven?

J: De organisatie is in principe gestructureerd als volgt: van bovenaan heb je Fednot en daaronder hebben we een aantal departementen. Het juridisch departement (met o.a. het consultatiecentrum, zij staan ook in voor het lobbywerk/het wetgevend kader), het HR-departement, financiële departement, communicatie en ICT. We zitten nu in het laatste departement, dat eigenlijk ook kan opgedeeld worden in twee sub-departementen. Enerzijds het sub-departement strategie/transformation en anderzijds run & build. De laatste sub-afdeling onderhoudt de service, maken de dienst draaiende en staan in voor de helpdesk. Wij zitten in het eerste stuk onder strategie. Hier zitten een 10-tal mensen in, die zich bezighouden met nieuwe projecten. Tot twee jaar geleden bestond dat eigenlijk niet en waren we voornamelijk gefocust op diensten. We ondersteunden voornamelijk diensten door applicaties te bouwen. Dat is eigenlijk zeer punctueel en op een welbepaalde activiteit gericht. Bijvoorbeeld de applicatie van e-registratie, maar dat is telkens maar een deel van het proces. Waar we eigenlijk naartoe willen is dat dit allemaal meer aan mekaar wordt gemaakt, om tot meer efficiëntie te leiden en een makkelijker in gebruik te zijn. Vroeger zijn er veel applicaties ontstaan vanuit een wetgevend kader. Dat ging dan als volgt: we hebben een wet en we gaan iets bouwen, maar er werd niet gekeken naar hoe het proces in elkaar zit. We proberen vandaag ook dat aanbod met partners van buiten het notariaat uit te bouwen. Dit is ook wat we met het elektronisch aandeelhoudersregister hebben gedaan. We zitten daarnaast ook met heel veel data binnen het notariaat en daar zijn we ook op aan het focussen. Hetgeen daar voornamelijk van nieuwe technologie aan bod zal komen in de toekomst is artificiële intelligentie. In dat kader, wel minder op data maar wel via artificiële intelligentie, is de chatbot ontwikkeld. Die is ook gelanceerd vanuit de idee om die nieuwe technologie te testen.

C: Hoever kan een beroepsgroep daarin gaan? Wanneer we namelijk nadenken over artificiële intelligentie en blockchain, behartigt dit dan nog de belangen van de beroepsgroep? Wat ik bedoel met deze vraag is: kunnen jullie hier vrij over nadenken of worden jullie daarin gelimiteerd? Jullie worden immers toch deels gefinancierd door de notarissen zelf?

J: Wij mogen daar vrij over nadenken, maar het is wel zo dat als er een nieuw project wordt aangegaan, dat wij natuurlijk eerst een governanceproces moeten doorlopen. Wij hebben dan een beslissing nodig om een bepaalde scoop te vervullen. De raad van bestuur zal ons dan een zegen moeten geven, alvorens we dit kunnen vervullen. Omdat we wel niet elk dossier tot de raad van bestuur kunnen brengen, zijn er innen de governance wel een aantal satellietcomités aanwezig, vanuit de raad van bestuur. Belangrijke dossiers die we willen ontwikkelen (bv. Biddit) gaan we binnen een comité al voorbereiden. Zij geven een pre-validatie. Eenmaal de beslissing van de raad van bestuur er is, gaan we een stuurgroep opstarten, waar opnieuw een stakeholder van de raad van bestuur mee gaat opvolgen. Die dan alles mee opvolgt en zo nodig kan beslissen om desnoods bepaalde zaken te blokkeren. Daaronder zitten ook mensen die de uitvoering doen, dus er zitten verschillende teams onder, maar de loop wordt uiteindelijk gesloten naar het hoogste orgaan. We hebben een aantal criteria om dan elk project af te toetsen in de opvolging van het project.

C: Hoeveel ruimte is er dan om structureel na te denken over wat technologie zou kunnen bieden?

J: Vandaag veel meer dan vroeger. Tot twee jaar geleden, gingen we applicaties bouwen, omdat we moesten. Dit werd gedreven door nieuwe wetgeving. Nu gaan we naar een andere manier van denken. We gaan naar diensten leveren, niet omdat de burger naar de notaris moet. Nee, maar eerder omdat hij om die diensten naar de notaris wil gaan. Dat is een andere manier van denken. In plaats van “inside-out” gaan we meer “outside-in” denken. Eerst en vooral: hoe denkt de burger erover na? Waarom wil hij naar de notaris of wat mist hij bij de notaris? We werken in een ecosysteem en de vraag is hoe we ons daar als notariaat kunnen inpassen. Niet elkaar tegenwerken, maar samenwerken. Het samenwerkingsverband tussen de Federatie en IAB van gisteren [*zelf toegevoegd: hiermee wordt bedoeld de aankondiging van het elektronisch aandeelhoudersregister, deze werd aan de pers voorgesteld op 19 maart 2019 (= “gisteren”)*] is daar een voorbeeld van. En zo kijken we ook naar andere sectoren, omdat de burger daar alleen maar voordeel bij gaat hebben en zo houden wij ook een positie in de markt. Er moet altijd iets inzitten voor de Federatie ook natuurlijk. Uiteindelijk is het ook de raad van bestuur die moet beslissen of het

binnen de strategie past. Daarnaast is er vandaag heel veel data binnen het notariaat die we nog niet gebruiken. Bijvoorbeeld de vastgoedbarometer, als we daar artificiële intelligentie op loslaten, zouden we misschien veel meer te weten kunnen komen dan we vandaag weten. Zonder daarmee natuurlijk de privacyregels te schenden etc.

C: Welke ambities streven jullie momenteel na?

De eerste ambitie is de productiviteit van het kantoor, het *serviceniveau* te verhogen. Daarnaast ook betere ervaring bieden aan de eindklant. Zodat de ervaring beter wordt. Daarnaast focussen we op nieuwe diensten: bijvoorbeeld een chatbot of het lanceren van een afsprakenkalender. Is dat van deze tijd dat dit nog niet kan? Notarissen willen vaak het menselijk contact, maar vanuit het standpunt van de burger is dat anders. Jongeren bellen niet meer, maar mailen en dat gaat drager. Dat is eigenlijk ook opnieuw die *customerexperience*. Daarnaast zal dit ook een wijziging binnen het kantoor kunnen doorvoeren, omdat medewerkers misschien ook ingezet kunnen worden via die agenda om meer betrokken te worden bij de dienstverlening. Daar zit bijgevolg ook wel een verandering binnen het kantoor, opnieuw dat serviceniveau. We hebben zo ook een aantal activiteiten op papier gezet, die binnen het notariaat worden uitgeoefend en iedereen moest dan bij de workshop pijnpunten aanduiden. En vanuit die oefening zijn we gaan kijken waar we op moesten werken. Dus we baseren ons wel op feedback. Daaruit bleek bijvoorbeeld dat afspraken maken soms een pijnpunt was, dus vandaar ook de focus op die online afsprakenkalender.

C: Kan u mij nader uitleggen hoe er beslist wordt om met een bepaald project verder te gaan?

J: Een deel van onze methodologie werk als volgt: we hebben eerst een labofase. Hierbinnen gaat iemand zich bezighouden met nieuwe technologie zoals AI of blockchain. Die gaat eerst bekijken wat we hier meekunnen doen in een experimentele fase. Om het dan in een tweede fase te vertalen naar een product, een *minimal viable product* (een MVP) en in een derde fase gaan we die integreren en proberen we te zorgen dat het goed evolueert. Dit is een *after care* naar de lancering eigenlijk. Bij Biddit zijn we direct in de tweede fase gestart. De adoptie is er, maar nu moeten we nog focussen op de groei van het project in de derde fase. We moeten nu de verkoper bij de notaris krijgen, die ook Biddit kan voorstellen als een alternatief. Wij proberen hen daarin ook te ondersteunen. We proberen dat nu met *Worldcafés*: daar worden dan ervaringen gedeeld.

C: Worden notarissen ook technisch ondersteund bij deze projecten?

J: Ja, zeker. Er zijn infoboxen, webinars, FAQ's of flyers gemaakt ter ondersteuning van een goede adoptie. Nu volgen we dit op om eventueel bij te sturen waar nodig. Zit communicatie goed, zit pricing goed etc. We zijn dus echt een transitie aan het maken. Vroeger werd er enkel gefocust op dienstverlening naar de notaris. Nu zetten we ook in op de eindburger. De (ver)koper bij Biddit, de aandeelhouder bij het elektronische register etc. Waarom? Ook om de notaris te ondersteunen in de markt. Op die manier hebben we eigenlijk drie platformen. Ten eerste de buitenwereld (burgers, ondernemers etc.), ten tweede de notaris en ten derde, zijn we eigenlijk een API, deze laat toe te koppelen met andere systemen. Bijvoorbeeld *itsme*, je wil dat gebruiken en we pluggen dat eigenlijk gewoon in elkaar. Dat maakt dat je veel makkelijker met andere partijen data kan uitwisselen. Zodat we veel makkelijker informatie kunnen ontsluiten of binnenkrijgen. Een voorbeeld zou zijn: je hebt e-registration, de info gaat naar het hypotheekkantoor en registratiekantoor. De ganse set van data gaat mee. Wat we nu ontwikkelen is een grote databank, ken je die? **Ja, NABAN**. Inderdaad, deze met als insteek om de burgerinformatie te geven. Het voorbeeld voor de notaris zelf is eigenlijk relatief klein.

C: Kunnen zij onderling toegang hebben tot akten die niet bij hen verleden zijn?

J: Nee. In een eerste stap zal enkel de burger zijn aktes zien. Zoals bij mybox, maar daar zie je enkel een pointer (bij wie de akte zit), hier zal de burger zelf zijn eigen akte kunnen zien. In een tweede fase, zal de burger zelf kunnen beslissen met wie hij deze deelt. Hij beslist dan om toegang te geven aan een andere notaris. Die API's, vandaag doen we met e-registration het volgende: we sturen het pakket naar de overheid. Heel veel data gaat over het netwerk. Wat we nu zouden doen is een soort connector bouwen en aan hen zeggen dat ze het kunnen bekijken. Zij krijgen een recht om een actie te doen.

C: Worden dan ook alle oudere akten opgenomen in de databank?

J: Nee, deze aktenbank zal maar teruggaan tot 2015. Alles wat ervoor is gaan we niet doen.

C: Waarom niet?

J: Dit is onbegonnen werk. Als we al deze aktes moeten digitaliseren, is dit een mastodonten werk. U moet weten dat we bijna een miljoen aktes, maal zoveel jaar, al de kantoren, ... We gaan het opbouwen vanaf de e-registratie in 2015. Vanaf dan hebben we al aktes geregistreerd, dus die hebben we al.

C: “Digitally born” akte, komt er die?

J: Het blijft een gescande akte. Dit zit nog niet in onze scoop in de eerste twee jaar. Het blijft een papieren versie als basis. Maar ik ken de details niet van wat daar wetgevend nog moet gebeuren. Dit zit alleszins nu niet in de pipeline.

Waar ik nog even op terug wou komen: dus we beginnen met een experiment, met de idee dat dit dan kan en mag falen. We vragen wel verantwoording, we hebben wel een akkoord, maar we starten met een korte opstart, die minder geld kost, zodat het ‘kan’ mislukken we het wel hebben geprobeerd. Soms overleeft de technologie ook niet in die vorm, maar gaan we er wel mee verder in een andere vorm of laat ze toe iets anders te vergemakkelijken of te verbeteren. Dit gaat redelijk snel en we evalueren ook snel. We gaan zo ook met een aantal start-ups werken, die in de legaltech actief zijn en bezig zijn met artificiële intelligentie. Later meer hierover. Eens we deze fase dan achter de rug hebben, zitten we in de MVP. Dan gaan we kijken wat we nog nodig hebben om het experiment levensvatbaar te maken.

C: Wie werkt er dan in die labo’s? Zijn dat ingenieurs?

J: Daar zit vanalles in. Maar in die start-ups wel ja. Dat zijn bijna allemaal burgerlijk ingenieurs.

C: Zijn jullie daar met Blockchain bezig?

J: We denken dat het vandaag nog niet matuur genoeg is, qua technologie. Dat wil niet zeggen dat we er niet naar blijven kijken. We blijven naar *use cases* zoeken, o.a. met banken. Dit lukt echter nog niet, omdat het nog niet matuur genoeg is. Zolang we het gevoel hebben dat de zeer grote spelers deze stap nog niet zetten, doen wij dat ook nog niet. We houden de boot nog even af, maar we volgen het zeker wel op. Paul Danneels heeft hier ook een boek overgeschreven. **Inderdaad, dat boek heb ik zelf ook gekocht.** Ah je hebt het al, oké. We hebben trouwens ook zelf een “*blockcahin-labo-project*” gedaan. De initiële start van het aandelenregister was eigenlijk een blockchainnetwerk.

C: Hoe werkt het aandelenregister vandaag dan? Via een gewone database neem ik aan dan?

J: Ja, via een gewone database. Toen was het ‘ja, maar...’ en wilden we het toevoegen in een tweede fase. Met de nieuwe inzichten hebben we dat toch niet gedaan. Daar komt wel het initiële idee van, maar de technologie is nog niet matuur genoeg. Ik zit daar niet direct bij, maar er wordt wel bewust naar gekeken.

Daarnaast het ecosysteem. Daar hebben we twee grote projecten lopen, die als doel hebben om het werk van de notaris in de pre-akte fase, bij de administratieve werkzaamheden, te verlichten. We hebben daar het nobele doel dat we o.b.v. het ingeven van een onroerend goed onmiddellijk alle informatie krijgen, dat alles wordt aangevraagd en hup alles verschijnt automatisch. Alles vervatten onder één functionaliteit.

C: Is dat een haalbaar verhaal?

J: Ik denk het wel. Niet op korte termijn, want daarvoor moeten we veel bronnen consulteren. Maar als dat lukt, gaan we achterliggend veel data krijgen. Misschien zouden we zelfs dan kunnen overwegen om automatisch de akte op te maken. We gaan zo wel richting standaardisatie. We gaan een soort Uber van de akte worden. Alle data naar een niveau hoger om van daaruit weer dienstverlening te bieden. We moeten al die data nuttig gebruiken. Dat moet toch mogelijk zijn? Hoe gaan jullie dan te werk om dit op te starten? We werken hiervoor opnieuw in die experimentfase met een startup. We beginnen met de belangrijkste akte en gaandeweg zullen we zien wat dit geeft.

C: Maar het zal nog moeilijk zijn om alle gegevens te integreren? Zie je dat haalbaar om alle overheden zover te krijgen om hierin samen te werken? Bijvoorbeeld stedenbouwkundige informatie loopt overal verschillend, hoe pak je dat aan?

J: Het is echt een pijnpunt om dit allemaal te ontsluiten. Daar proberen we te doen wat we kunnen, eventueel samen met de vastgoedsector. We moeten dit kunnen uniformiseren. Dit is natuurlijk lobbywerk en we proberen dit in gang te zetten, maar er kruipt wel veel werk in, dat gebeurt niet zomaar. Ook de aanvraag van de hypothecaire staat is iets dat niet altijd even vlot verloopt. We proberen dit ook te digitaliseren. We wachten nog op de aangepaste wetgeving. **C: Ja het zijn veel spelers waar jullie rekening mee moeten houden.** J: Ja inderdaad, maar het is die API [zelf toegevoegd: *application programming interface*] die we hier proberen toe te passen om informatie snel door te geven.

J: Dus nu heb je een aantal activiteiten van waar wij mee bezig zijn, maar in het labo hebben we ook mensen die specifiek op AI werken. Wat voor platformen hebben we nodig om AI te kunnen loslaten op bepaalde data? Dit is om later de plannen die we hebben, om al de data vanuit de verschillende stromen eventueel samen te brengen. Daar hebben we bepaalde architectuur en infrastructuur voor nodig. Een data-driven-structuur zit daar eigenlijk

achter. Want daar kunnen we heel veel meer doen, maar dat zal natuurlijk nog wat tijd vergen voor we daar concrete stappen in zullen nemen. Om dit alles te realiseren hebben we natuurlijk ook de notaris nodig. Daarvoor werken we met ambassadeurs, om mee deel te nemen aan de reflectie. Zowel in de labo's zitten notarissen. Al onze transformatiesystemen, daar zit dan ook iemand van de raad van bestuur (governanceverhaal) die dit allemaal mee opvolgt. Zo wordt dat dan verder doorgebracht. Want ambassadeurs zijn al van in het begin betrokken, hetgeen maakt dat zij op vertrouwde manier hun collega's kunnen informeren. Dit verhoogt de betrokkenheid ook van de notarissen. Het gebeurt vaak dat men ambassadeurs betreft om een change door te voeren.

J: Daarnaast zal ook notaris.be herbouwd worden. Waarom? Omdat de manier waarop het. Vandaag gebouwd is te statisch is. We gaan opnieuw *outside-in* denken. Niet vanuit het idee "deze informatie wil ik aan de burger geven", maar andersom, wat wil de burger weten. In dit kader hebben we met IMEC een samenwerking. Om meer vanuit de idee te werken 'wat verwacht de burger van dit portaal'. We proberen daar telkens het unieke van de notarissen naar voren te brengen: het onafhankelijke karakter bijvoorbeeld, hoe kunnen we die markt garanderen binnen nalatenschappen bijvoorbeeld. Waarvoor zou de burger naar de notaris komen? Daar focussen we op. Hoe moet die informatie gebracht worden tot bij de burger? De burger wilt bijvoorbeeld weten waar hij op dat moment zit.

C: Notaris.be zal dus gepersonaliseerder worden? J: Inderdaad.

De *change* is niet altijd even gemakkelijk, omdat notarissen natuurlijk ook deels zelfstandig zijn, we zitten met een deontologisch kader. Daarnaast de verschillende overheden.

Ik merk toch dat jullie dapper doorgaan om veel te verwezenlijken en te blijven 'federeren'. Ja we doen ons best, er zijn goede initiatieven. Het lukt daarom niet altijd of niet even makkelijk, maar we doen ons best. We zoeken toegevoegde waarde en we proberen te positioneren. We proberen de visies bij elkaar te brengen om te maken dat het een consequent verhaal wordt. Dat miste we tot vandaag nog. Er werd te weinig naar de gebruiker gekeken. Wetgeving en applicaties 1-op-1 op te volgen, dat werkt niet. Er zit een gebruiker achter.

BIBLIOGRAFIE

Wetgeving

Art. 3:33; art. 25 e-IDAS-verordening

Art. 6, §1, e) GDPR.

Art. 972 BW, 1100/5 §2, 1391, lid 2 en lid 3, 1469 §3 BW

Art. 32ter en 1193 Ger. W.

Art.1, 5, 6, 9, 19, 24 en 25 O.W.N.

Art. 5, 9, 10, 11 Deo. Code.

Art. 194 Sw.

Art. 161, 14° Wet. Reg.

Art. 21, 13° Wet diverse taksen en rechten.

Wet 6 mei 2009, houdende diverse bepalingen, publicatie *BS* 19 mei 2009.

Wet van 11 augustus 2017 houdende invoeging van het boek XX 'Insolventie van ondernemingen' in het wetboek van economisch recht, *BS* 11 september 2017.

Wet 25 november 2018 houdende diverse bepaling met betrekking tot het Rijksregister en de bevolkingsregisters, *BS* 13 december 2018.

Art. 5 KB van 21 juni 2011 houdende het beheer van de centrale registers van testamenten en huwelijksovereenkomsten.

Art. 19 A.R.K. (verwijzing naar de tabel in bijlage).

Wetsontwerp houdende vereenvoudiging, harmonisatie, informatisering en modernisering van bepalingen van het burgerlijk wetboek en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *Parl. St.* Kamer 2016-2017, nr. 2259/1, 128-129. (Memorie van toelichting, art. 167).

Wetsontwerp houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van het burgerlijk wetboek en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, doc.54-2259/001, *Parl. St.*, De Kamer, 16 januari 2017.

Wetsontwerp 31 oktober 2018 houdende invoeging van boek 8 "Bewijs" in het nieuw Burgerlijk Wetboek, *Parl. St.*, Kamer, Doc. 54 3349/001, Memorie van toelichting, 31.

Frankrijk:

Art. 28, derde lid n°71-941 du 26 novembre 1971 relatif aux actes établis par les notaires, *JORF* 3 december 1971.

Advies A/2018/017, commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, *Advies uit eigen beweging over het verwerken van biometrische gegevens in het raam van authenticatie van personen*, 22p.

Rechtspraak

Cass. 9 juni 2016 (1ste K.) (AR C.15.0360.N), AC 2016, nr. 6 1337-1342.

Antwerpen 26 oktober 2009, *Not. Fisc. M.* 2012, 18-20, noot T. WUYTS

Brussel 26 februari 2014, *Rev.not.b.* 2014, 881.

Bergen 13 april 2006, *JLMB* 2007, 519.

Bergen, 21 december 2004, *JLMB* 2005, nr. 40 ,1784.

Gent 21 december 2017, 22016/AR/2051, 1-9.

Gent 15 maart 2007, *NJW* 2008, 131-132, noot B. WYLLEMAN.

Rb. Brussel 28 oktober 2010, *Rev.not.b.* 2011, 342.

Boeken en tijdschriften

ALHARBY, M., en VAN MOORSEL, A., "Blockchain-based smart contracts: a systematic mapping study", *CS & IT*, 2017, 125-140.

BAECK, J. en CLAEYS, I., "Verkoop van een onroerend goed per e-mail? De ene vormvereiste is de andere niet", *RW* 2017-2018, nr.20, 763-777.

BAEL, J., "De gezondheid van geest bij het testament en de schenking, het gebruik van medische attesten en het beroepsgeheim van de arts, met bijzondere aandacht voor de rechtspraak van de laatste 10 jaar", *T. Not.* 2017, 294-342.

BARBAIX, R., *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsel, Intersentia, 2018, 422p.

BASHIR, I., *Mastering Blockchain*, Birmingham, Packt, 2017, 531p.

BLANCHET, T., "La réalisation du minutier central des notaires de France (la conservation des actes authentiques électroniques)", *Petites Affiches* 2005, nr. 194, 54-56.

BOONE, K. en DE BACKER, V., "Capita selecta van de meest gestelde vragen over het CRT/CRH - Meer dan 1 jaar na de inwerkingtreding van het nieuwe CRT en CRH", *Notamus* 2012, nr. 2, 49-50.

BUCHMANN, J., *Introduction to cryptography*, Springer, New York, 1999, 337 p.

CASMAN, H., "Territoriale bevoegdheid notaris" (noot onder Cass. 22 maart 2013), *NJW* 2013, afl. 281, 367-368.

CHEN, J., en MICALI, S., *Algorand. Technical report*, 2017, Theoretical Computer Science. URL: <http://arxiv.org/abs/1607.01341> , 75p.

CORRALES, M., FENWICK, M., HAAPIO, H., “Digital technologies, Legal design and the future of the legal profession”, in CORRALES, M., FENWICK, M., HAAPIO, H., *Legal tech, smart contracts en blockchain*, Singapore, Springer, 2019, 1-16.

DASGUPTA, D., ROY, A., NAG, A., *Advances in User authentication*, Zwitserland, Springer 2017, 369p.

DECKERS, E., *Het notariaat: de veerkracht van Justitie*, Gent, Mys & Breesch, 1997, 103p.

DELBEKE, K., *Maakt blockchain een notaris overbodig?*, De Standaard, 22 september 2017, http://www.standaard.be/cnt/dmf20170922_03087623.

DEVOS, S., “De recente wijziging van de bekendmaking van huwelijksvermogensstelsels, wettelijke samenwoningsovereenkomsten, wijzigingsakten en vonnissen en arresten daarover.”, *T.Not.* 2015, nr. 12, 809-816.

D’OTREPPE DE BOUVETTE, B., “De l’authenticité des actes reçus hors du ressort territorial du notaire instrumentant”, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 2014, 167-173.

DOBBELAERE-WELVAERT, M., *Vingerafdruk doet privacy wijken voor illusie van veiligheid*, De Tijd, 16 mei 2017, <https://www.tijd.be/opinie/algemeen/Vingerafdruk-doet-privacy-wijken-voor-illusie-van-veiligheid/9894449>.

DOVYDAITIS, L., RASYMAS, T., RUDZIONIS, V., “Speaker authentication system-based voice biometrics and speech recognition, in Business information systems workshops”, *LNBIP 263 (revised papers)*, 2016, 79-84.

DUPONT, M., “La preuve au carrefour de cinq disciplines juridiques (Bérénice Fosséprez - Audrey Pütz)”, *RGAR* 2014, nr. 6, 15102-15103.

DE DECKER, H., “De nieuwe Ventôsewet: 15 jaar later”, *Not. Fisc. M.* 2016, 204-221.

DE VOGELAERE, T., *Het testament: enkele basisbeginselen*, Brussel, Larcier, 2015, 130.

ENGELS, C., “De gedematerialiseerde openbare verkoping van een onroerend goed in het gerechtelijk wetboek”, *T. Not.* 2018, 257-277.

GEHLEN, A.FL. en NEVE, P.L., *Het notariaat in de lage landen: opstellen over de geschiedenis van het notariaat in de lage landen vanaf de oorsprong tot in de negentiende eeuw*, Deventer, Kluwer, 2005, 261p.

GOBERT, D., “L’identification électronique et les services de confiance dans le reglement eIDAS”, *JDE* 2016, (250) 254-255.

GOOSSENS, J., en VERSLYPE, K., *Blockchain en smart contracts: het einde van de vertrouwde tussenpersoon?*, Gent, Larcier, 2018, 136 p.

GRUAX, H., “De eIDAS-verordening en de begeleidende Belgische wetgeving: nieuwe marsorders voor elektronische handtekeningen en andere vertrouwensdiensten”, *Cah. Jur.* 2016/3, 53-62.

HATON, J.-P. “Automatic speech recognition: a review”, in CAMP, O., FILIPE, J. B.L., HAMMOUDI S. en PIATTINI, M., *Enterprise information systems V*, Dordrecht, Kluwer, 2004, 6-11.

HERMANS, J., en PEETERS, R., *Vingerafdrukken op de Belgische eID technische analyse*, COSIC internal report, 2019, 22p.

JAIN, A. K., FLYNN, P., ROSS, A.A., *Handbook of biometrics*, Springer, New York, 2008, 556p.

JANSEN, R., “De openbare verkoop in een nieuw jasje”, *RW* 2017-2018, nr. 42, 1642.

JANSSENS, M.C. en VANHERPE, J., “Blockchain and copyright, beyond the buzzword?”, *I.R.D.I.* 2018, 93-110.

KEEREMAN, A. en BOONE, R., “Stap voor stap naar een echte digitale justitie”, *Juristenkrant* 2017, afl. 346, 8-9.

KERMARREC, H., “Plaidoyer pour la signature d’actes notariés sous forme électronique”, *La Revue des Notaires*, 2010, 1-17.

KFBN, “Dossier n° 4400 - L’authenticité des transactions électroniques/ De authenticiteit van elektronische transacties”, in *Verslagen en debatten van het Comité voor Studie en Wetgeving – 2010-2011*, Éditions Larcier, 2017, 127-160.

MICHIELS, D., “De elektronische openbare verkoop in het licht van de rechtspraak van het Hof van Cassatie”, in BUYSENS F., VERBEKE A.-L., *Notariële actualiteit*, 2016-2017, 77-104.

MICHIELS, D., “Het hypothecair krediet na de omzetting van de hypothekenrichtlijn.”, *T.Not.* 2017, nr. 7, 568-644.

MICHIELS, D., “Tips ‘n tricks voor biddit”, in *liber amicorum Aloïs Van den Bossche*, Brugge, Die Keure, 2019, 475-492.

MICHIELSENS, A., “Authenticiteit en formalisme”, in KFBN, *Authenticiteit en informatica*, Brussel, Bruylant, 2000, 35-76,

MICHIELSENS, A., “De notariële akte tien jaar later: er verandert voortdurend wat”, *Not. Fisc. M.* 2009, 261-267.

MICHIELSENS, A., “Moet het echt zo streng?” (noot onder Gent 19 juni 2008), *Not. Fisc. M.* 2009, 293-295.

MICHIELSENS, A., “De gedematerialiseerde authentieke akte: waarom nog wachten?”, *T.Not.*, 2018, 278-285.

KRISHNAN NAIR, K., HELBERG, A., en VAN DER MERWE, J., “An approach to improve the Match-on-card fingerprint authentication system security”, *IEEE*, 2016, 119-125.

NAKAMOTO, S., “Bitcoin: a Peer-to-Peer Electronic Cash System”, November 2008 (White paper), <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>

OLIVE, J., CHRISTIANSON, C., MCCARY, J., *Handbook of natural language processing and machine translation*, New York, Springer, 2011, 956 p.

OOSTERBOSCH, M., "Het notariaat in de Belgische territoria tijdens de Middeleeuwen" in BRUNEEL, C., GODDING, Ph., en STEVENS, F. (eds.), *Het notariaat in België van de Middeleeuwen tot heden*, Brussel, Gemeentekrediet, 1998, 311 p.

POPULAIRE, O., "De Algemene Verordening Gegevensbescherming: (g)een nieuw digitaal gelaat voor het notariaat?", *T. Not.* 2018, nr. 1, (2) 8.

PRENEEL, B. (Imec-cosic KULeuven), Forumavond: blockchain, Faculteit Ingenieurswetenschappen, op 19 februari 2019, slide nr. 5.

PUELINCKX-COENE, M., BARBAIX, R., GEELHAND, N., "Overzicht van rechtspraak. Giften 1999- 2011", *TPR* 2013, 175-946.

REZA, F.M., *An introduction to information theory*, New York, Dover, 1961, 508 p.

ROELAND, S. en PELGROMS, H., "Aanloop naar elektronische aanbidding ter registratie en op het hypotheekkantoor: impact voor het notariaat", *Not. Fisc. M.*, 2014, nr. 4, 82-103.

ROSS, A., and JAIN, K., "Human recognition using biometrics: an overview", *Annales Des Télécommunications*, 2007, vol. 62, 11-35.

SPELTINCKX, L., en DE POTTER DE TEN BROECK, M., "Het begrip openbare verkoop in een modern jasje", *NFM* 2016, nr. 9, 314-319.

SPELTINCKX, L., "De openbare verkoop in het digitale tijdperk", *Not. Fisc. M.* 2018, nr. 8, 251-257.

SREEHARI, P., NANDAKISHORE, M., GOUTHAM KRISHNA, JOSHIN JACOB, SHIBU V.S., "Smart will: converting the legal testament into a smart contract", *Net.ACT*, 2017, 203-207.

STAN Z. LI, ANIL K. JAIN, *Handbook of face recognition*, London, Springer, 2011, 694p.

STERCKX, L., "La démonstration de la santé mentale a l'épreuve de la théorie du consentement renforcée", *Rev. Not.* 2008, (78) 83.

Taelman, P., "Potpourri en het notariaat" in A WYLLEMAN (ed.) *Rechtskroniek voor het notariaat - Deel 29*, Brugge, die Keure / la Charte, 2016, 43-77.

TAYMANS, J.F., "Authentification active et responsabilité notariale", *C.E.L. – C.S.W.*, 2001, 209-217.

TRUBY, J., "Decarbonizing Bitcoin: Law and policy choices for reducing the energy consumption of Blockchain technologies and digital currencies", *Energy Resource and Social Science*, 2018, Vol. 44, 399-410.

VANDERSMISSEN, M., *Moet het notariaat op de schop? Schaf het notariaat voor eenvoudige taken af*, Knack, 7 maart 2018, <https://www.knack.be/nieuws/belgie/moet-het-notariaat-op-de-schop-schaf-het-notariaat-voor-eenvoudige-taken-af/article-longread-973025.html>.

VANDE REYDE, M. *Schiet niet op de notaris, maar stem onmondige politici weg*, Knack, 9 maart 2018, <https://www.knack.be/nieuws/belgie/schiet-niet-op-de-notaris-maar-stem-onmondige-politici-weg/article-opinion-974957.html>.

- VAN GIEL, I., EGAMBERDIEV, S., APPELMANS, A., "Blockchain in vastgoedtransacties", *TBO* 2019, 165-179.
- VAN SEVEREN, C., "Diversebepalingenwet van 14 januari 2013 beoogt werklastermindering binnen justitie", *NNK* 2013, nr. 3, 3-12.
- VAN DEN HOVE, S., "De bewaringsplicht van de notaris verslag van de studiedag "notariaat en archief", *Not. Fisc. M.* 2009, 375-385.
- VAN DER LINDEN, M., "Het recht geketend: Smart contracts: dé oplossing voor gezeur, gedoe en onzekerheid?", *Tijdschrift voor Internetrecht* 2018, nr. 2, 59-63.
- VAN OPSTAL, B. en ROELAND, S., "Het notariaat in de elektronische wereld", *T. Not.* 2010, 395-404.
- VERBEECK, P., "eRegistration: van voorbereiding tot implementatie", *Notarius* 2014, 76-77.
- VERBEKE, A.-L., "To Reserve or Not To Reserve?", *TEP* 2013, nr. 1, 3-14.
- VERBEKE, A.-L. en CASMAN, H., "Formaliteiten van een (globale) erfovereenkomst: een teleologische interpretatie", *Notariële actualiteit* 2017-2018, 207-218.
- VERHAERT, R., *Blockchain: de overheid aan of in de ketting? Hoe blockchain de werking van de overheid kan veranderen*, Brugge, Vanden Broele, 2016, 66 p.
- VERHEYE, B., "Real estate publicity in a blockchain world: a critical assessment", *EPLJ* 2017, 441-477.
- VERHEYE, B., "Blockchaintechnologie en het notariaat bij vastgoedtransacties: Damocles' zwaard of opportuniteit?", *T. Not.*, 2018, 212-238.
- VERSTRAETE, J., "krijtlijnen voor de zorgvolmacht", in *Liber Amicorum Aloïs Van den Bossche*, Brugge, die Keure / la Charte, 2019, 163-193.
- VOS, J., "Blockchain-based land registry: panacea, illusion or something in between?", *ELRA* 7th Publ., 2017, 1-26.
- VRANKEN, H., "Sustainability of bitcoin and blockchains", *Energy Resource and Social Science*, 2017, Vo. 28, 1-9.
- VUYLSTEKE, B., "Blockchain: wat is het? Wat kan het betekenen voor het notariaat?", *T. Not.* 2018, afl. 3, 205-211.
- L. WEYTS, *Notariële inrichting en deontologie en notariële boekhouding*, Leuven, Acco, 2007, 249p.
- WEYTS, L., *De notariswet*, Mechelen, Kluwer, 2012, 359p.
- X, "Openbare verkoop onroerend goed is eenvoudiger geworden", *de Juristenkrant* 2018, aflevering 373, 10.
- X., "Verklaringen rond voogdij in centraal register", *Nieuwsbrief notariaat* 2019, nr. 1, 7.
- ZHENG, Z., XIE, S., DAI, H., CHEN, X., WANG, H., "An overview of blockchain technology: architecture, consensus, and future trends", *IEEE Computer Society*, 2017, 557-564.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Faculteit Rechtsgeleerdheid

ACADEMIEJAAR 2018-2019

DEEL II: letter to client

Van: celine.janssenswillen@notajanssens.be

Aan: kwanten.brigitte@skynet.be

Bijlage: folder Biddit

Onderwerp: praktische afspraken ondertekening notariële akte Knokke

Geachte mevrouw Kwanten,

Hartelijk dank voor uw mail.

Eerst en vooral: proficiat met de verkoop van uw appartementsblok te Knokke. Ik ben aangesteld als uw dossierbeheerder. U kan bijgevolg al uw bijkomende vragen tot mij richten.

Ik kom alvast terug op uw eerste vraag m.b.t. ondertekening van uw verkoopakte en meer bepaald of u zich voor die ondertekening tot het kantoor van notaris Lipkens te Knokke moet begeven. Hierover heb ik alvast goed nieuws voor u. U mag naar mijn kantoor te Pelt komen. Vroeger was het inderdaad zo dat beide partijen op dezelfde plaats aanwezig dienden te zijn om de akte te ondertekenen. Sinds 2017 heeft men dit gewijzigd en is het mogelijk om te communiceren via videoconferentie. Wij zullen dan van hieruit communiceren met zowel notaris Lipkens, als de kopers, dhr. en mevr. Peeters. Deze manier van werken heeft wel een kostprijs. Hoewel de communicatie met notaris Lipkens digitaal kan verlopen, dient men de akte wel nog fysiek te ondertekenen op zijn kantoor. De notariële akte is immers een akte op papier. Hiervoor werken we met een notariële volmacht, die verleend wordt aan een medewerker van notaris Lipkens. Zodra u akkoord gaat met de aankoop, na voorlezing en toelichting, zal deze medewerker de akte ondertekenen te Knokke. De kostprijs van zo'n volmacht zal neerkomen op €200,00. Deze bijzondere volmacht is wel vrij van registratierechten en het recht op geschriften.

De keuze om via deze weg de akte te ondertekenen, is vrij door u te bepalen. Indien u toch fysiek aanwezig wenst te zijn, zal ik voor de ondertekening ook naar het kantoor van notaris Lipkens komen. Kan u mij per mail of telefonisch bevestigen welke optie u verkiest?

Ten tweede kom ik terug op uw andere vraag betreffende het gebruik van het nieuwe online platform Biddit voor de verkoop van uw appartementsblok te Wenduine. Aangezien vastgoed aan kust doorgaans een breed publiek interesseert, kan de tekoopstelling via Biddit zeker een meerwaarde bieden. Door deze flexibele manier van tekoopstelling, bereiken we namelijk een breder publiek dan bij een fysieke openbare verkoop. U bent echter zelf vrij de wijze van tekoopstelling te bepalen. Ik zou u wel aanraden om voor deze verkoop een notaris aan de kust te contacteren. Dit vermijdt een overbodige verplaatsing tijdens de bezoeken. Daarnaast zullen mijn collega's aan de kust beter op de hoogte zijn van de vastgoedprijzen.

Ik licht u alvast kort de manier van werken toe, zodanig dat u uw keuze geïnformeerd kan maken. De notaris zal eerst starten met de samenstelling van een dossier, waarin de belangrijkste informatie m.b.t. het goed wordt opgenomen. Daartoe zullen de nodige opzoekingen gedaan worden (o.a. naar de eigendomstitels, stedenbouwkundige inlichtingen, bodemattest, ...) Vervolgens zal hij een vastgoedfiche samenstellen. Deze bevat o.a. een beschrijving van het goed, de verkoopsvoorwaarden en de mogelijke bezokdagen. Deze informatie wordt enkele weken voor de start van de biedingen ter beschikking gesteld van de potentiële bidders. Zij krijgen op die manier een goed beeld van het onroerend goed en kunnen vervolgens het goed komen bezichtigen, indien zij dat wensen. Bijkomend kan de notaris ook een video uploaden, die een duidelijk beeld kan geven van het goed. Tijdens de biedperiode kunnen alle geïnteresseerden een bod uitbrengen. Elk bod dat zij doen is definitief bindend. Uiteindelijk zal het goed worden toegewezen aan de hoogste bidder. Nadat de notaris de nodige

opzoeken heeft gedaan m.b.t. de solvabiliteit van de koper, zal hij contact met u opnemen om ook uw akkoord te vragen. U kan dan alsnog beslissen het goed niet te verkopen aan de hoogst biedende. Wenst u wel het bod te aanvaarden, dan zal dit alles worden vastgelegd bij notariële akte binnen de 10 werkdagen na afsluiting van de biedperiode. Het kan dan bijgevolg allemaal snel gaan, eenmaal de biedperiode is afgesloten.

In bijlage zend ik u nog een folder met extra informatie. U kan ook steeds surfen naar:

<https://www.notaris.be/verkopen-kopen-huren-lenen/kopen-en-verkopen-1/online-verkoop-van-vastgoed-biddit>, waar u een en ander kan nalezen.

Ik hoop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Indien u echter nog verdere vragen heeft, hoor ik het graag.

Met vriendelijke groeten,

Céline JANSSENSWILLEN,

NOTAJANSSENS
Notaris/Notaire Esther Janssens
Oude markt 2
3900 PELT

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Faculteit Rechtsgeleerdheid

ACADEMIEJAAR 2018-2019

DEEL III: noot onder vonnis of arrest

Onderscheid tussen een ascendentenverdeling en een dubbele akte: het belang onder het huidige recht

Noot onder: Rb. Oost-Vl., afd. Gent (7e K.), *RW* 2018-2019, nr. 5, 195-197.

Voorzitter: mevr. Bossuyt

Rechters: mevr. Compernelle en mevr. Van Herreweghe

Advocaten: mr. De Keukelaere en Maenhout

Schenkbelasting – Ouderlijke boedelverdeling – Dubbele akte – Schenking en verdeling – Twee fasen – Taxatie

Indien een ouderlijke boedelverdeling neerkomt op een dubbele akte, waarbij de ouders in een eerste fase schenken en de kinderen in een tweede fase op zelfstandige wijze verdelen, geldt fiscale taxatie eenmaal als schenking en andermaal als verdeling.

M. t/ Vlaams Gewest en Vlaamse Belastingdienst

...

3. Feiten

Op 20 januari 2016 werd door eiser een notariële akte verleden tussen enerzijds het echtpaar de h. S.F. en zijn echtgenote mevr. D.M. (hierna: «de schenkers» genoemd) en anderzijds mevr. S.G. en de h. S.G. («de begiftigden» genoemd).

De notariële akte bevat een eerste deel «schenking onroerende goederen» onder levenden van de blote eigendom van zes onroerende goederen gelegen te Middelkerke, elk voor de helft aan de begiftigden.

Vanaf p. 10 bevat dezelfde akte een tweede deel «verdeling». Na met medewerking van de schenkers de onroerende goederen te hebben geschat «hebben de kinderen S. [terstond] verklaard over te gaan tot de verdeling onder hen van de geschonken goederen, dit onder toezicht en goedkeuring van hun ouders, waarbij de onroerende goederen *sub* 1, 2 en 3 worden aanbedeeld

aan mevr. G.S., en de onroerende goederen *sub* 4, 5 en 6 worden aanbedeeld aan de h. G.S., voornoemd, beiden alhier tegenwoordig, die verklaren te aanvaarden.
»

4. Beoordeling

Art. 2.8.3.0.1, § 1 Vlaamse Codex Fiscaliteit (hier- na: «VCF») bepaalt dat voor de schenkingen onder de levenden van roerende goederen een schenkbelasting wordt geheven op het aandeel van elke begiftigde, op basis van de verkoopwaarde van de geschonken goederen, zonder aftrek van lasten.

Art. 2.10.1.0.1, 1°, VCF bepaalt dat het verdeelrecht wordt gevestigd naar aanleiding van de registratie of de verplichting tot registratie van akten of geschriften die als titel gelden van een overeenkomst houdende gedeeltelijke of gehele verdelingen van onroerende goederen.

Een ascendenten- of ouderlijke boedelverdeling is een rechtshandeling waarbij de vader, de moeder of een andere bloedverwant in de opgaande lijn hun goederen tussen hun kinderen en afstammelingen verkavelen en verdelen (art. 1075 BW). De ascendentenverdeling bij akte onder de levenden houdt tegelijkertijd een schenking en een verdeling in. De begunstigden zijn medecontractanten daar de schenking een contract is en zij ontvangen onmiddellijk hetgeen hun toebedeeld wordt (Cass. 22 maart 1968, *Arr. Cass.* 1968, 955, conclusie advocaat-generaal F. Dumon).

Gebeurt de ascendentenverdeling bij akte onder de levenden (zie art. 1076 BW), dan heeft de ascendentenverdeling de aard van een schenking en is er, indien ze fiscaal gelokaliseerd is in het Vlaamse Gewest, enkel een schenkbelasting verschuldigd en geen verdeelrecht. In dit geval is er immers geen onverdeeldheid ontstaan tussen de kinderen.

De verweerder is van oordeel dat de vermelde notariële akte in wezen een dubbele akte betreft, zijnde een schenking (eerste deel) en een verdeling (tweede deel), waarop aldus de schenkbelasting en het verdeelrecht verschuldigd zijn.

Op 22 maart 2016 zond de verweerder een afrekening aan eiser met de melding dat naar aanleiding van de registratie van de akte ter zake, naast de schenkbelasting ook een verdeelrecht van 16.271,40 euro was verschuldigd. De aanslagbiljetten registratiebelasting m.b.t. aan- slagjaar 2016, ten laste van de h. G.S. en ten laste van mevr. G.S., werden bijgevoegd.

De eiser stelde daartegen bezwaar in. Hij meent dat vermelde akte in wezen een ascendentenregeling/ouderlijke boedelverdeling is waarop enkel de schenkbelasting verschuldigd is.

Als de ouders dezelfde onroerende goederen zowel schenken als verdelen aan hun kinderen, dient de akte te worden beschouwd als een ouderlijke boedelverdeling. Omdat het in wezen een schenking betreft, kan de gelijkheid van een dergelijke verrichting bij de vereffening- verdeling van de nalatenschap nog worden aangevochten, namelijk in geval van benadeling.

Als de ouders bepaalde onroerende goederen schenken en de kinderen deze vervolgens verdelen, is er geen sprake van een ouderlijke boedelverdeling, maar wel van een dubbele akte (schenking gevolgd door verdeling). Deze handelingen kunnen worden verricht door middel van afzonderlijke akten of door middel van éénzelfde akte.

In het geval van een dubbele akte (schenking gevolgd door verdeling) moet duidelijk blijken dat de kinderen onafhankelijk van de wil van de ouders beslist hebben over de verdeling van de goederen. Aangezien de kinderen zelf tot verdeling zijn overgegaan, kan de geldigheid van de dubbele akte bij de vereffening- verdeling van de nalatenschap logischerwijze niet worden aangetast door benadeling.

De vraag die aldus *in concreto* rijst, is of de verdeling die wordt vastgesteld in de akte van 20 januari 2016, al dan niet gebeurd is onder het gezag/op instructie van de ouders.

Anders dan de verweerder aanvoert, is het niet omdat de schenking en de verdeling gebeuren door verschillende partijen (enerzijds de ouders en anderzijds de kinderen), dat de handeling vanzelfsprekend als een dubbele akte dient te worden gekwalificeerd. Wanneer de verdeling in dezelfde akte door de kinderen is gebeurd, maar onder het gezag/op instructie van de ouder(s), dan zijn de goederen in wezen toch door de ouder(s) verkaveld en verdeeld/toebedeeld en gaat het om een vermomde ascendentenverdeling (zie: M. Puelinckx-Coene, R. Barbaix, N. Geelhand, «Overzicht van rechtspraak. Bijzondere soorten giften», *TPR* 2013, 943-944).

De rechtbank verduidelijkt hierbij dat de loutere aanwezigheid van de ouders bij de akte van verdeling, niet kan doen vermoeden dat de verdeling onder hun leiding en volgens hun aanwijzingen is gebeurd (zie de rechtspraak vermeld door M. Puelinckx-Coene, «Overzicht van rechtspraak giften (1985-1992) », *TPR* 1994, 1853).

De rechtbank is van oordeel dat de akte ter zake een dubbele akte betreft. De akte is opgesteld als een onafhankelijk tweeluik, namelijk enerzijds een schenking en anderzijds vanaf p. 10 een verdeling.

De verdeling is gebeurd door de kinderen en uit de akte blijkt dat de ouders slechts een passieve rol hebben gespeeld bij de verdeling. Zij hebben enkel een «toezicht» uitgeoefend en de verdeling slechts «goedgekeurd». Dit is onvoldoende om te besluiten dat de verdeling is gebeurd onder gezag/op instructie van de ouders.

Het feit dat de kinderen en onroerende goederen *pro fisco* hebben geschat met medewerking van de ouders en als last van de schenking, doet aan het bovenstaande niet af. De schatting *pro fisco* van de

onroerende goederen als last van de schenking staat immers los van de daaropvolgende verdeling die onafhankelijk is van de schenking.

De verweerder is ter zake terecht overgegaan tot heffing van het verdelrecht, bovenop de schenkbelasting. De vordering van de eiser is niet gegrond.

NOOT onder: vonnis van de rechtbank van
Eerste Aanleg Oost-Vlaanderen
Afdeling Gent
7^e Kamer – 2 maart 2018

Voorzitter: mevr. Bossuyt
Rechters: mevr. Compernelle en mevr. Van
Herreweghe
Advocaten: mr. De Keukelaere en Maenhout

**Ascendentenverdeling – dubbele akte –
onderscheidingscriterium - onafhankelijke
verrichtingen - verdeelrecht – belang onder
het oude en het huidige recht – risico op
herkwalificatie onder het huidige erfrecht -
formalisme artt. 1100/5 en art. 1100/6 BW**

I. relevante feiten en uitspraak van het hof

FEITEN - Op 20 januari 2016 schonken beide ouders de blote eigendom van zes onroerende goederen aan hun twee kinderen. In eenzelfde akte verklaarden de kinderen over te gaan tot de verdeling van de goederen. Bij de registratie van die akte taxeerde de belastingadministratie zowel de schenking als de verdeling. Volgens de kinderen was er echter sprake van een ascendentenverdeling, die tegelijkertijd zowel een schenking, als een verdeling inhoudt. Daarbij ontvangen de kinderen geen onverdeeld aandeel, maar enkel de uiteindelijke kavel, die de ouders zelf aan elk kind toekennen. In dat geval moeten zij geen verdeelrecht betalen, maar enkel schenkbelasting op de uiteindelijke kavel.

BEOORDELING - Uit de bewoording van de akte volgde dat de verdeling tot stand kwam op

initiatief van de kinderen. De rechtbank oordeelt echter dat men hieruit niet onmiddellijk mag concluderen dat er geen sprake meer kan zijn van een ascendentenverdeling. Het kan immers gaan om een *vermomde ascendentenverdeling*, wanneer de verdeling *in concreto* gebeurde onder gezag en op instructies van de ouders. In casu konden de kinderen dit echter niet aantonen. De loutere aanwezigheid van de ouders, die toezicht uitoefenden en de verdeling goedkeurden, is volgens de rechtbank onvoldoende om te besluiten dat er een (vermomde) ascendentenverdeling voorhanden is. De ouders speelden volgens de rechtbank enkel een passieve rol bij de verdeling. Ook het feit dat de ouders hun medewerking verleenden aan de schatting *pro fisco*, impliceert geen verdeling onder hun gezag. De schatting *pro fisco* is een last gekoppeld aan de schenking en deze staat los van de verdeling. De rechtbank verklaarde de vordering dan ook ongegrond en oordeelde dat de fiscale administratie terecht overging tot de heffing van het verdeelrecht.

II. situering in rechtspraak en rechtsleer

A. het procedé van de dubbele akte

CIVIELRECHTELIJKE RISICO'S - De notariële praktijk ontwikkelde de techniek van de dubbele akte om te ontsnappen aan de civielrechtelijke risico's van de ascendentenverdeling.¹ Men kon immers de volledige ascendentenverdeling laten vernietigen bij benadeling van meer dan een vierde², die beoordeeld werd op het moment van het

¹ H. DE DEKKER, "Over de ascendentenverdeling en de dubbele akte (noot onder Antwerpen 25 juni 1986)", *TBBR* 1988, (80) 83; R. DILLEMANS, "Overzicht van rechtspraak, schenkingen en testamenten", *TPR* 1970, 318; F. BUYSENS, "Ascendentenverdeling/Dubbele akte: civiele aspecten", in A. VERBEKE (eds.), *Handboek Estate Planning, II, Vermogensplanning met effect bij leven: schenking*, Gent, Larcier, 2009, 239; C. DE WULF, "de ouderlijke boedelverdeling en de dubbele akte", in C. DE WULF, *Het opstellen van notariële akten*.

Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht, Mechelen, Kluwer, 2011, (838) 848.

² Het ging daarbij om een relatieve nietigheid. Zie: C. DE BUSSCHERE, "Een procedureel aspect van de vordering tot betwisting van een ascendentenverdeling bij schenking, uit hoofde van de benadeling: de link tussen artikel 3, eerste lid hyp.w. en artikel 774, tweede lid Ger. W.", *T.Not.* 2011, nr. 3, 131-135; M. AERTS, "Hoe kan de wetgever de ouderlijke boedelverdeling stabielere maken door de aanvechttingsmogelijkheden ervan te beperken?", *Jura Falc.* 2014-2015, Jg. 51, (153) 191.

overlijden van de ascendent-schenker.³ Hierdoor kon men op het moment van de verdeling onmogelijk zekerheid hebben omtrent de latere instandhouding van de verdeling. Een plotse waardeestijging kon haar volledig tenietdoen. Nochtans is het vermijden van latere discussies het doel van een ascendentenverdeling.⁴ Men wil het geschonken vermogen reeds bij leven op definitieve wijze verdelen.⁵ Daarnaast bestond er onder het oude recht de mogelijkheid om een bijzondere vordering tot inkorting in te stellen.⁶

ONTSNAPPINGSROUTE - Door de verdeling onafhankelijk te maken van de schenking, ontsnapt men aan de kwalificatie van een ascendentenverdeling. De ascendent-schenker moet immers zelf de kavels verdelen en toewijzen.⁷ Bij een dubbele akte schenken de ouders in onverdeeldheid aan de kinderen en gaan de begiftigden over tot de verdeling. Wanneer de verdeling op initiatief

van de kinderen tot stand komt, valt men onder het gemeen recht. Dit heeft als voordeel dat men de nietigheidsvordering op grond van benadeling moet beoordelen op het moment van de verdeling, in plaats van het overlijden van de ascendent-schenker.⁸

PRIJSCAARTJE – Uit de techniek van de dubbele akte volgt onvermijdelijk dat partijen het verdeelrecht moeten betalen, indien het voorwerp van de verdeling een onroerend goed is.⁹ De begiftigden verkrijgen een onverdeeld aandeel en verdelen zelf de onroerende goederen in een tweede fase.¹⁰ In tegenstelling tot bij een ascendentenverdeling, waarbij er nooit een onverdeeldheid ontstaat tussen de begiftigden. De ouders verdelen de onroerende goederen in kavels en de begiftigden krijgen elk een kavel geschonken. Ofschoon er geen onenigheid bestaat omtrent de gevolgen van de kwalificatie als dubbele akte of ascendentenverdeling, bestaat er in dit vonnis wel discussie over het

³ Hvc 5 oktober 1944, *JT* 1945, 111-113; Brussel 24 oktober 1996, *RW* 1997-1998, nr. 25, (852) 853; H. CASMAN, "Van ascendentenverdeling bij schenking naar ouderlijke erfovereenkomst", in X., *De uitdaging van de notaris: tussen vrijheid en regelgeving*, Brussel, Larcier, 2011, (171) 179; C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, "Enkele tips voor de organisatie van de nalatenschap", *OGP* 2016, (507) 522.

⁴ N. VANDEBEEK, "De ouderlijke boedelverdeling", in C. COUSY, J. COUTURIER, W. DELVA, J. HERBOTS en R. VEKEMAN, *Het onroerend goed in de praktijk*, Mechelen, Kluwer, 1980, losbl., afl. 286, 508.

⁵ H. DE DEKKER, "Over de ascendentenverdeling en de dubbele akte (noot onder Antwerpen 25 juni 1986)", *TBBR* 1988, (80) 86; H. CASMAN, "Van ascendentenverdeling bij schenking naar ouderlijke erfovereenkomst", in X., *De uitdaging van de notaris: tussen vrijheid en regelgeving*, Brussel, Larcier, 2011, (171) 172.

⁶ Art. 1079, tweede lid BW; E. WELING-LILIE, "Le partage d'ascendant – clés d'analyse a posteriori, dans le cadre de la liquidation de l'ascendant et a priori, dans le cadre de la planification successorale", in P. DE PAGE, I. DE STAFANI, B. DELAHAYE, F. LALIERE, F. DEREME, J.-P. MIGNON, S. MAQUET, C. BURON., D. BERTOUILLE, F. CQTINUS, V. LELUBRE, *La liquidation d'une succession: la réponse a toutes vos questions*, Brussel, Larcier, 2015, (333) 339-342.

⁷ M. DEKKERS en R. DEKKERS, *Handboek burgerlijk recht – deel IV*, Mortsel, Intersentia, 2010, (863) 881; E. WELING-LILIE, "Le partage d'ascendant – clés d'analyse a posteriori, dans le cadre de la liquidation de l'ascendant et a priori, dans le cadre de la planification successorale", in P. DE PAGE, I. DE STAFANI, B. DELAHAYE, F. LALIERE, F. DEREME, J.-P. MIGNON, S. MAQUET, C. BURON., D. BERTOUILLE, F. CQTINUS, V. LELUBRE, *La liquidation d'une succession: la réponse a toutes vos questions*, Brussel, Larcier, 2015, (333) 335.

⁸ Art. 890 BW; W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH, K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 1204.

⁹ Art. 2.10.1.0.1.1 VCF; F. BUYSENS, "Ascendentenverdeling/dubbele akte: fiscale aspecten", in A.-L. VERBEKE, F. BUYSENS, H. DERYCKE, *handboek estate planning: vermogensplanning met effect bij leven: schenking*, Gent, Larcier, 2009, 243-244.

¹⁰ E. SPRUYT, "Het verdeelrecht", in E. SPRUYT, N. GEELHAND DE MERXEM, H. PELGROMS, *De registratie- en erfbelasting in de Vlaamse Codex Fiscaliteit – volume 1*, Mechelen, Kluwer, 2016, (725) 734-739.

onderscheidingscriterium tussen beide verdelingen.

B. het onderscheidingscriterium

STRIKTE INTERPRETATIE - De artikelen 1075 t.e.m. 1080 BW vormen een uitzondering op de gemeenrechtelijke verdeling, waardoor men de toepassingsvoorwaarden strikt moet interpreteren.¹¹ Het bestaan van een ascendentenverdeling wordt niet vermoed. De partijen moeten aantonen dat de ouders de goederen hebben verkaveld en verdeeld.¹² Dat de ouders de goederen hebben ingedeeld en elke kavel zelf hebben toegewezen aan een van de begiftigden.¹³ De benaming die partijen geven aan de verdeling is daarbij irrelevant. Deze benaming bindt de rechter niet bij de kwalificatie.¹⁴ Hij oordeelt soeverein.¹⁵ Hij mag daarnaast ook rekening houden met de bedoeling van partijen om een ascendentenverdeling vast te stellen.¹⁶ Dit

echter enkel ter aanvulling van de objectieve elementen.¹⁷

ÉÉN INSTRUMENTUM - Het opnemen van de schenking en de verdeling in éénzelfde akte levert op zichzelf onvoldoende bewijs van het bestaan van een ascendentenverdeling.¹⁸ Men neemt beide verrichtingen doorgaans op in één *instrumentum* om aktenkosten te vermijden.¹⁹ Ondanks dat het in dat geval gaat om twee onafhankelijke rechtshandelingen, rekent men toch slechts één keer het ereloon aan, namelijk het ereloon van een verdeling, berekend op de waarde van alle te verdelen goederen.²⁰

AANWEZIGHEID EN GOEDKEURING VAN DE ASCENDENTEN - Hieruit volgt dat ook de aanwezigheid van de ouders bij de verdeling geen bewijs kan leveren van een ascendentenverdeling. Zo oordeelde het hof van beroep te Antwerpen naar mijn mening correct dat er geen sprake kon zijn van een ascendentenverdeling en stelde daarbij het

¹¹ Brussel 22 februari 2010, *RW* 2012-2013, nr.29 (1146) 1148.

¹² F. BUYSENS, "Ascendentenverdeling/dubbele akte: civiele aspecten", in A.-L. VERBEKE, F. BUYSENS, H. DERYCKE, *handboek estate planning: vermogensplanning met effect bij leven: schenking*, Gent, Larcier, 2009, 239; B. VERDICKT, "Commentaar bij art. 1075 BW", in *Erfenissen, schenkingen en testamenten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2011, afl. 40, 28-29.

¹³ M. AERTS, "De ouderlijke boedelverdeling: hoe kan de wetgever de ouderlijke boedelverdeling stabiel maken door de aanvechtingsmogelijkheden ervan te beperken?", *Jura Falc.*, 2014-2015, jg. 51, nr. 2, (153) 167-168.

¹⁴ F. LOGGHE, "De (on)gewenste kwalificaties als een ascendentenverdeling (noot onder Brussel 24 oktober 1996)", *AJT* 1997-98, 181; W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH, K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 1203.

¹⁵ F. CREVECOEUR, "Partage d'ascendant et double acte: une distinction délicate" (noot onder Luik 4 december 2012), *JLMB* 2014, (1752) 1757

¹⁶ S. NUDELHOLC, "Des critères de distinction de la donation partage et de la donation de droit commun" in I. VEROUGSTRAETE, W.J.M. DAVIDS, J. DU JARDIN, P. GERARD, K. LENAERTS, P. MARTENS,

F. TULKENS, S. VAN DROOGHENBROECK, M. VAN DAMME, J. BORE, L. BORE, L. SIMONT, C. STORCKX, H. BOULARBAH, L. DE GRUYSE, J. KIRKPATRICK, P. DE LOCHT, P. THOMAS, X. DE RIEMAECKER, J. SACE, S. VELU, S. NUDELHOLC, F. SWENNEN, J.-F. LECLERQ, M. STROOBANT, C. WANTIEZ, *Liber amicorum: Pierre Marchal*, Brussel, Larcier, 2003, (367) 381.

¹⁷ F. LOGGHE, "De (on)gewenste kwalificaties als een ascendentenverdeling (noot onder Brussel 24 oktober 1996)", *AJT* 1997-98, (181) 182.

¹⁸ H. DE DECKER, "Over de ascendentenverdeling en de dubbele akte", *RGDC* 1988, 80-87.

¹⁹ F. BUYSENS, "Ascendentenverdeling/dubbele akte: civiele aspecten", in A.-L. VERBEKE, F. BUYSENS, H. DERYCKE, *handboek estate planning: vermogensplanning met effect bij leven: schenking*, Gent, Larcier, 2009, 239; W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH, K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 1203.

²⁰ E. WELING-LILIEN, "Le partage d'ascendant – clés d'analyse a posteriori, dans le cadre de la liquidation de l'ascendant et a priori, dans le cadre de la planification successorale", in P. DE PAGE, I. DE STAFANI, B. DELAHAYE, F. LALIERE, F. DEREME, J.-P. MIGNON, S. MAQUET, C. BURON., D. BERTOUILLE, F. CQTINUS, V. LELUBRE, *La liquidation d'une succession: la réponse a toutes vos questions*, Brussel, Larcier, 2015, (333) 356.

volgende: “overwegende dat, vermits de twee onderscheiden delen in één akte opgenomen waren, het niet anders kon dan dat de ouders aanwezig bleven en de ganse akte medeondertekenden, zonder dat dit de aard van de rechtshandelingen wijzigde”.²¹ Ook de goedkeuring van ouders met het resultaat van de verdeling werd door het hof van beroep te Bergen niet aanvaard als bewijs van een verdeling onder hun gezag.²² Een aantal auteurs sluit zich hier bij aan.²³ Er zijn echter ook auteurs van mening dat de aanwezigheid van de ouders voldoende zou moeten zijn om de akte te kwalificeren als een ascendentenverdeling. Zo stelt N. BAUGNIET: “Le fait que le partage doit être l’œuvre de l’ascendant lui-même distingue ce procédé de celui de l’acte double. Il y a partage d’ascendant dès que le partage s’effectue en présence de l’ascendant ou selon ses directives.”²⁴ Ook J. SACE is van mening dat er sprake is van een ascendentenverdeling, wanneer de verdeling gebeurt in aanwezigheid van de ouders of met hun toestemming en conform hun instructies.²⁵

JURIDISCHE LINK TUSSEN DE SCHENKING EN DE VERDELING - Het hof van beroep van Brussel oordeelde in een oud arrest: “les deux opérations doivent se rattacher l’une à l’autre par un lien intime et former un ensemble indivisible, le partage apparaissant comme la condition et le complément nécessaire de la donation ...”.²⁶ Er moet bijgevolg een verband bestaan tussen de schenking en de verdeling. Hiervan is sprake wanneer men beide verrichtingen juridisch verbindt door de instemming van de schenker afhankelijk maakt van de verdeling. Bijvoorbeeld wanneer men schenkt onder last om de goederen op de

voorgeschreven manier te verdelen.²⁷ Dan staat het bestaan van een ascendentenverdeling vast.

III. kritische analyse van de beslissing

CORRECTE BEOORDELING - De rechtbank oordeelt in lijn met de rechtspraak en rechtsleer dat partijen niet aantonen dat er sprake is van een (vermomde) ascendentenverdeling. Partijen moeten inderdaad zelf het bewijs leveren dat er een ascendentenverdeling voorligt. Het feit dat men beide verrichtingen in één *instrumentum* opneemt, kan daartoe niet volstaan. Ook het feit dat de ouders aanwezig waren bij de verdeling volstaat niet volgens de huidige rechtspraak en een deel van de rechtsleer. Ik sluit mij hierbij aan. Indien men een dubbele akte kan opnemen in één *instrumentum*, dan is het logisch dat de ouders nog aanwezig zullen zijn bij de verdeling. De rechtbank oordeelt dan ook terecht dat er enkel sprake kan zijn van een dubbele akte. Hieruit volgt automatisch dat partijen een verdeelrecht moeten betalen van 2.5%. Daarover bestaat geen discussie.

IV. het huidige recht

TOEKOMST VAN DE TECHNIK VAN DE DUBBELE AKTE - Ook na de wet van 31 juli 2017 “tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van andere bepalingen ter zake”, blijft de ascendentenverdeling behouden.²⁸ Men kan echter verwachten dat men minder gebruik zal maken van de techniek van de dubbele akte om te ontsnappen aan de kwalificatie van een ascendentenverdeling. Hiervoor kunnen drie

²¹ Antwerpen 25 juni 1986, *TBBR* 1988, (78) 79.

²² Bergen 15 mei 2006, *JT* 2006, 548.

²³ H. DE DECKER, “Over de ascendentenverdeling en de dubbele akte”, *RGDC* 1988, 80-87; F. CREVECOEUR, “Partage d’ascendant et double acte: une distinction délicate” (noot onder Luik 4 december 2012), *JLMB* 2014, (1752) 1757.

²⁴ N. BAUGNIET, “Les donations immobilières”, in *Planification successorale. Aspects civils et fiscaux. Actes de la journée d’études du 20 avril 2007 ‘les aspects civils et fiscaux de la planification*

successorale’, Louvain-La-Neuve, Bruylant, 2008, 117.

²⁵ J. SACE, “le Partage d’ascendant”, *rép. Not.*, tome III, livre IV, Bruxelles, Larcier, 1991, 72.

²⁶ Brussel 11 juli 1945, *Ann. Not.*, 1949, 108.

²⁷ H. DE DEKKER, “Over de ascendentenverdeling en de dubbele akte (noot onder Antwerpen 25 juni 1986)”, *TBBR* 1988, (80) 86.

²⁸ Parl. St. Kamer 2017, nr. 54-2282/001. Publicatie *BS* op 1 september 2017.

redenen gegeven worden. Ten eerste zijn de civielrechtelijke risico's van een ascendentenverdeling aanzienlijk verkleind. Ten tweede gaat men eerder gebruik maken van het alternatief van de globale erfovereenkomst. Ten derde zal het gebruik van de techniek van de dubbele akte gepaard met een groter risico op herkwalificatie naar een vermomde ascendentenverdeling.

1. verkleining van de civielrechtelijke risico's van een ascendentenverdeling

VORDERING TOT INKORTING - Men heeft enerzijds de bijzondere vordering tot inkorting afgeschaft.²⁹ De gemeenrechtelijke vordering tot inkorting blijft wel mogelijk. Echter, zal men onder het nieuwe erfrecht voor de beoordeling van die vordering de intrinsieke waarde op moment van de schenking, geïndexeerd tot aan het overlijden, in aanmerking nemen en niet meer de waarde op het tijdstip van overlijden.³⁰ Bovendien vormt het beschikbaar deel nu steeds de helft van de fictieve massa,³¹ waardoor ook de kans op inkorting kleiner zal zijn dan onder het oude erfrecht. Indien er daarnaast toch inkorting aan de orde is, zal ze vanaf nu in principe in waarde kunnen gebeuren.³²

VORDERING TOT BENADELING – Daarnaast biedt de vordering tot benadeling nu enkel nog een recht op aanvulling, ter vervanging van de ingrijpende nietigheidssanctie.³³ Het principe van een recht op aanvulling kent enkel uitzondering in geval van dading. Daarnaast zal de vordering op grond van benadeling verjaren binnen de vijf jaar “vanaf de datum van de

verdeling”. Dit is de datum van de akte van ouderlijke boedelverdeling.³⁴ Hieruit volgt dat de rechtspraak van het Hof van Cassatie, die de waardering bij benadeling vastpinde op het moment van overlijden van de ascendent-schenker, onder het nieuwe recht niet meer overeind zal blijven.

WAARDEBEPALING - Ten eerste verjaart de vordering reeds een aantal jaar na de verdeling. Bijgevolg zou een beoordeling van de waarde op moment van het overlijden zinloos zijn. Daarnaast hanteert men voortaan in art. 922 BW de waarde van de goederen op het moment van de schenking, geïndexeerd tot aan het overlijden.³⁵ Dit lijkt ook van toepassing voor een vordering tot benadeling. Dit wordt immers bevestigd in de parlementaire voorbereiding: “*Terloops weze opgemerkt dat indien een benadeling voor meer dan een vierde tegen een ascendentenverdeling zou worden ingeroepen, de vaststelling daarvan eveneens zal gebeuren bij toepassing van de nieuwe regels voor herwaardering van de schenkingen, zoals ook zij met deze hervorming van het erfrecht worden ingevoerd.*”³⁶ [onderlijning toegevoegd]

2. De globale erfovereenkomst als alternatief

VOORDELEN - Sinds de nieuwe erfwet heeft men ook een alternatief geboden om de verdeling van het vermogen op definitieve wijze te organiseren via een globale erfovereenkomst.³⁷ Deze laat ook toe om te ontsnappen aan de risico's van een ascendentenverdeling, aangezien zij niet vernietigbaar op grond van benadeling. Daarnaast impliceert het akkoord van de deelnemende partij, ook afstand van

²⁹ Wetsvoorstel, *Parl. St.*, Kamer, nr. 54-2282/001, art. 63, 123-124.

³⁰ Art. 922 BW; R. DEKKERS, H. CASMAN, A.-L. VERBEKE, E. ALOFS, *Erfrecht & giften: de nieuwe erfvetten 2017 en 2018*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 324.

³¹ Art. 913 BW.

³² Art. 920 §2 BW.

³³ Art. 887, lid 2 BW.

³⁴ C. DE WULF, *De erfvet van 31 juli 2017 – een algemeen overzicht met modellen voor de praktijk*, Brugge, die Keure, 2018, 178-179.

³⁵ Nieuw art. 922 BW; R. DEKKERS, H. CASMAN, A.-L. VERBEKE, E. ALOFS, *Erfrecht & giften: de nieuwe erfvetten 2017 en 2018*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 324.

³⁶ Wetsvoorstel, *Parl. St.*, Kamer, nr. 54-2282/001, art. 63, 123-124.

³⁷ Art. 1100/7 BW; R. DEKKERS, H. CASMAN, A.-L. VERBEKE, E. ALOFS, *Erfrecht & giften: de nieuwe erfvetten 2017 en 2018*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 285.

hun vordering tot inkorting.³⁸ Dit maakt de ontsnappingsroute via een dubbele akte overbodig.

3. groter risico op herkwalificatie

KANS OP EEN NIETIGE VERDELING - Wanneer men anderzijds onder het huidige recht toch een dubbele akte wenst te organiseren, zal een duidelijke bewoording des te belangrijker zijn. Het risico (bepaald door de kans dat iets zich voordoet en de ernst van de gevolgen) op herkwalificatie is immers veel groter. Uit de rechtspraak bleek dat men een dubbele akte niet snel herkwalificeert naar een vermomde ascendentenverdeling. De gevolgen hiervan zullen nu echter wel zeer ingrijpend zijn, mocht de rechter toch herkwalificeren. Een ascendentenverdeling bij leven moet immers sinds september 2018 ook voldoen aan de voorwaarden in artt. 1100/5 en 1100/6 BW.³⁹ Indien bijgevolg achteraf sprake blijkt van een *vermomde* ascendentenverdeling, zal deze nietig zijn wegens miskenning van het formalisme.

V. conclusie

Uit een analyse van de huidige rechtspraak en rechtsleer bleek het niet gemakkelijk om aan te tonen dat er sprake is van een (vermomde) ascendentenverdeling. Onder het nieuwe recht zal dit duidelijker zijn, daar men bij een ascendentenverdeling een strikt formalisme moet naleven. Dit kan eventueel een bijkomende indicatie vormen. Desondanks blijft het uitermate van belang dat de notaris de juiste bewoordingen gebruikt. Indien partijen een ascendentenverdeling wensen te organiseren, moet uit de akte duidelijk blijken dat de verrichtingen van elkaar afhankelijk zijn. Nu de civielrechtelijke risico's kleiner zijn, zullen partijen immers minder geneigd zijn de fiscale

kostprijs (het verdeelrecht) te betalen om daaraan te ontsnappen. Indien zij toch wensen te ontsnappen aan die risico's, zullen ze bovendien ook eerder gebruik maken van de techniek van de globale erfovereenkomst.

³⁸ Een vergelijking tussen beide technieken: C. AUGHUET, "La réforme du droit successoral opérée par la loi du 31 juillet 2017: premier tour d'horizon", *ACTFA* 2017, nr. 8, (198) 218; V. ROSENAU, "Les pactes successoraux à l'aune de la réforme du droit successoral", *RTDF* 2018, nr. 1, (71) 103; E. VANTHORRE, "De impact van het nieuwe erfrecht op

de schenking en vererving van familiebedrijven", *TEP* 2018, (43) 79.

³⁹ Nieuwe art. 1076, tweede lid BW. Gewijzigd door: Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS* 1 september 2017.

BEOORDELINGSFORMULIER MASTERSCRIPTIE NOTARIAAT - PAPER

Naam student: Céline Janssenswillen

Titel paper: Digitalisering van het notariaat: waar staan we vandaag en op welke grenzen stoten we nog?

Naam begeleider: Geert Paul Nouwkens

Naam beoordelaar:

PARAMETERS: UITSTEKEND – ZEER GOED – GOED – GEMIDDELD – ZWAK – NIET VOLDOENDE	
A. Vorm	
<ul style="list-style-type: none">• Tekst en lay-out	
<ul style="list-style-type: none">• Verwijzingen (V&A)	
B. Taal	
<ul style="list-style-type: none">• Heldere schrijfstijl	
<ul style="list-style-type: none">• Spelling en zinsconstructie	
<ul style="list-style-type: none">• Wetenschappelijk taalgebruik	
C. Methode	
<ul style="list-style-type: none">• Wordt de opgelegde format gevolgd?	
<ul style="list-style-type: none">• Wordt de relevantie van het onderwerp helder beargumenteerd?	
<ul style="list-style-type: none">• Heeft het onderwerp voldoende focus?	
<ul style="list-style-type: none">• Is er een voldoende precieze onderzoeksvraag?	
<ul style="list-style-type: none">• Is de stand van zaken rechtsleer en rechtspraak up to date en volledig?	
<ul style="list-style-type: none">• Is er een onderbouwde kritische eigen mening?	
<ul style="list-style-type: none">• Is er een heldere structuur?	
<ul style="list-style-type: none">• Is de argumentatie accuraat?	
<ul style="list-style-type: none">• Is de redenering logisch en consistent?	

<ul style="list-style-type: none"> • Worden de bevindingen correct en zinvol samengebracht (in een heldere conclusie)? 	
<ul style="list-style-type: none"> • Biedt de conclusie een antwoord op de onderzoeksvraag? 	
D. Bronnen	
<ul style="list-style-type: none"> • Aantal/volledigheid/actueel 	
<ul style="list-style-type: none"> • Kwaliteit/relevantie 	
<ul style="list-style-type: none"> • Correct gebruik 	
E. Proces	
<ul style="list-style-type: none"> • Evenwicht tussen zelfredzaamheid en overleg 	
<ul style="list-style-type: none"> • Omgang met feedback 	
<ul style="list-style-type: none"> • Goede planning / timing 	
F. Verdediging	
<ul style="list-style-type: none"> • Taalgebruik (+ lichaamstaal) 	
<ul style="list-style-type: none"> • Timing 	
<ul style="list-style-type: none"> • Heldere structuur 	
<ul style="list-style-type: none"> • Kwaliteit discussie / antwoorden 	
EINDRESULTAAT	
<p>Parameters</p> <p>7 of minder: De paper is duidelijk ondermaats. De student blijft ernstig in gebreke op verschillende belangrijke punten; een grondige herwerking van de masterpaper dringt zich op.</p> <p>8-9: De paper voldoet niet. De student blijft in gebreke op belangrijke punten, maar mits een relatief beperkte herwerking kan dit worden rechtgezet.</p> <p>10-11: De paper is minimaal aanvaardbaar. De student voldoet op de meeste punten nipt aan de verwachtingen en maakt geen fundamentele fouten.</p> <p>12-13: De paper is degelijk. De student voldoet op alle punten zonder uit te blinken, of wisselt sterke punten af met punten die slechts nipt aan de verwachtingen voldoen. Globaal genomen levert hij een gedegen werk af waaruit de vereiste inspanning blijkt.</p> <p>14-15: De paper onderscheidt zich. De student voldoet voor alle punten en scoort op de meeste punten goed tot zeer goed.</p>	

16-17: De paper onderscheidt zich bijzonder. De student doet het beduidend beter dan van de gemiddelde masterstudent verwacht wordt.

18-20: De paper is van een hoogst uitzonderlijk niveau. De student scoort op alle punten uitmuntend.

Bijzondere parameters

- » niet **rechtstreeks citeren** van rechtspraak, maar rechtspraak citeren uit rechtsleer die dat behandelt: als dat enkele keren gebeurt: maximaal **10/20**
- » geen eigen **kritische reflectie**: maximaal **12/20**
- » gebrek aan **vormelijke en taalkundige correctheid**: **-1**
- » **kwaliteit bronnen**: onvoldoende wetenschappelijk verwijzingsapparaat: **-1**

BEOORDELINGSFORMULIER MASTERSCRIPTIE NOTARIAAT – LETTER TO CLIENT

Naam student: Céline Janssenswillen

Titel letter to client: akte op afstand en verkoop via Biddit

Naam begeleider: Geert Paul Nouwkens

Naam beoordelaar:

PARAMETERS: UITSTEKEND – ZEER GOED – GOED – GEMIDDELD – ZWAK – NIET VOLDOENDE	
A. Vorm	
<ul style="list-style-type: none">• Tekst en lay-out	
<ul style="list-style-type: none">• Verwijzingen (V&A)	
B. Taal	
<ul style="list-style-type: none">• Heldere schrijfstijl	
<ul style="list-style-type: none">• Spelling en zinsconstructie	
<ul style="list-style-type: none">• Begrijpelijk voor een leek?	
C. Methode	
<ul style="list-style-type: none">• Is de vraag of probleemstelling duidelijk voor de client?	
<ul style="list-style-type: none">• Is er een heldere structuur?	
<ul style="list-style-type: none">• Is de argumentatie accuraat?	
<ul style="list-style-type: none">• Is de redenering logisch en consistent?	
<ul style="list-style-type: none">• Wordt de vraag of probleemstelling duidelijk en helder beantwoord?	
<ul style="list-style-type: none">• Zal de client na het lezen van deze brief nu weten wat hij of zij concreet kan doen?	
D. Verdediging	
<ul style="list-style-type: none">• Taalgebruik (+ lichaamstaal)	
<ul style="list-style-type: none">• Timing	
<ul style="list-style-type: none">• Heldere structuur	

- Kwaliteit discussie / antwoorden

EINDRESULTAAT

Parameters

7 of minder: De letter to client is duidelijk ondermaats. De student blijft ernstig in gebreke op verschillende belangrijke punten; een grondige herwerking van de masterletter to client dringt zich op.

8-9: De letter to client voldoet niet. De student blijft in gebreke op belangrijke punten, maar mits een relatief beperkte herwerking kan dit worden rechtgezet.

10-11: De letter to client is minimaal aanvaardbaar. De student voldoet op de meeste punten nipt aan de verwachtingen en maakt geen fundamentele fouten.

12-13: De letter to client is degelijk. De student voldoet op alle punten zonder uit te blinken, of wisselt sterke punten af met punten die slechts nipt aan de verwachtingen voldoen. Globaal genomen levert hij een gedegen werk af waaruit de vereist inspanning blijkt.

14-15: De letter to client onderscheidt zich. De student voldoet voor alle punten en scoort op de meeste punten goed tot zeer goed.

16-17: De letter to client onderscheidt zich bijzonder. De student doet het beduidend beter dan van de gemiddelde masterstudent verwacht wordt.

18-20: De letter to client is van een hoogst uitzonderlijk niveau. De student scoort op alle punten uitmuntend.

BEOORDELINGSFORMULIER MASTERSCRIPTIE NOTARIAAT – ONDERDEEL NOOT

Naam student: Céline Janssenswillen

Titel noot: Onderscheid tussen een ascendentenverdeling en een dubbele akte: belang onder het huidige recht

Vonnis of arrest: Rb. Oost-Vl., afd. Gent (7e K.), RW 2018-2019, nr. 5, 195-197

Naam begeleider: Geert Paul Nouwkens

Naam beoordelaar:

PARAMETERS: UITSTEKEND – ZEER GOED – GOED – GEMIDDELD – ZWAK – NIET VOLDOENDE	
A. Vorm	
• Tekst en lay-out	
• Verwijzingen (V&A)	
B. Taal	
• Heldere schrijfstijl	
• Spelling en zinsconstructie	
• Wetenschappelijk taalgebruik	
C. Methode en inhoud	
• Wordt de opgelegde format gevolgd?	
• Is de stand van zaken rechtsleer en rechtspraak up to date en volledig?	
• Is er een onderbouwde kritische eigen mening?	
• Is er een heldere structuur?	
• Is de argumentatie accuraat?	
• Is de redenering logisch en consistent?	
• Worden de bevindingen correct en zinvol samengebracht (in een heldere conclusie)?	
D. Bronnen	

• Aantal/volledigheid/actueel	
• Kwaliteit/relevantie	
• Correct gebruik	
E. Verdediging	
• Taalgebruik (+ lichaamstaal)	
• Timing	
• Heldere structuur	
• Kwaliteit discussie / antwoorden	
EINDRESULTAAT	
<p>Parameters</p> <p>7 of minder: De noot is duidelijk ondermaats. De student blijft ernstig in gebreke op verschillende belangrijke punten; een grondige herwerking dringt zich op.</p> <p>8-9: De noot voldoet niet. De student blijft in gebreke op belangrijke punten, maar mits een relatief beperkte herwerking kan dit worden rechtgezet.</p> <p>10-11: De noot is minimaal aanvaardbaar. De student voldoet op de meeste punten nipt aan de verwachtingen en maakt geen fundamentele fouten.</p> <p>12-13: De noot is degelijk. De student voldoet op alle punten zonder uit te blinken, of wisselt sterke punten af met punten die slechts nipt aan de verwachtingen voldoen. Globaal genomen levert hij een gedegen werk af waaruit de vereist inspanning blijkt.</p> <p>14-15: De noot onderscheidt zich. De student voldoet voor alle punten en scoort op de meeste punten goed tot zeer goed.</p> <p>16-17: De noot onderscheidt zich bijzonder. De student doet het beduidend beter dan van de gemiddelde masterstudent verwacht wordt.</p> <p>18-20: De noot is van een hoogst uitzonderlijk niveau. De student scoort op alle punten uitmuntend.</p> <p>Bijzondere parameters</p> <ul style="list-style-type: none"> » niet rechtstreeks citeren van rechtspraak, maar rechtspraak citeren uit rechtsleer die dat behandelt: als dat enkele keren gebeurt: maximaal 10/20 » geen eigen kritische reflectie: maximaal 12/20 » gebrek aan vormelijke en taalkundige correctheid: -1 » kwaliteit bronnen: onvoldoende wetenschappelijk verwijzingsapparaat: -1 	

